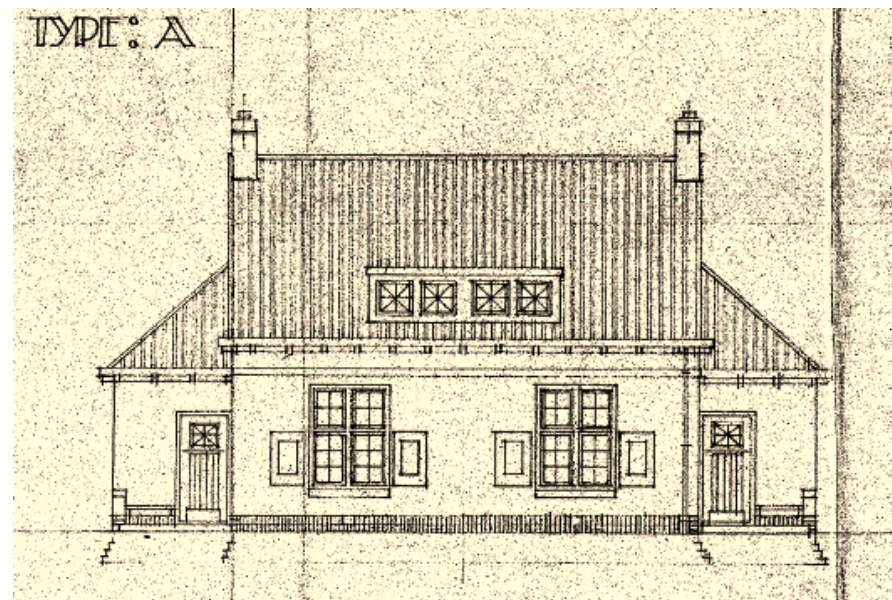

Cultuurhistorische quickscan

Woningbouwcomplex Huibert van Eijkenstraat Naarden

Onderzoek i.o.v. Gemeente Gooise Meren

31 maart 2020

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

COLOFON

Cultuurhistorische quickscan

Woningbouwcomplex Schapenmeent Huibert van Eijkenstraat Naarden

Onderzoeksgebied

Schapenmeent Naarden

Huibert van Eijkenstraat 51-93

Huibert van Eijkenstraat 52-70

Huibert van Eijkenstraat 76-94

Status

geen

Opdrachtgever

Gemeente Gooise Meren

Contactpersoon: [REDACTED]

Onderzoek en rapportage

[REDACTED]

[REDACTED] (advies stedenbouw, landschap)

Dit is een uitgave van het Monumenten Advies Bureau, Nijmegen,
31 maart 2020, copyright MAB Nijmegen 2020

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

bureau voor architectuur- en bouwhistorisch onderzoek, cultuurhistorische gebiedsanalyses, restauratie, onderhoud en bouwtechnisch onderzoek, publieksvoorlichting en publicaties over cultuurhistorie

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Bredestraat 1

6542 SN NIJMEGEN

[REDACTED]

www.monumentenadviesbureau.nl

INHOUD

1 Inleiding.....	5
2 Historisch-ruimtelijke ontwikkeling	8
2.1 Inleiding.....	8
2.2 Historische ruimtelijke ontwikkeling.....	11
2.2.1 Schets ontwikkeling van Naarden-vesting.....	11
2.2.2 Historisch-ruimtelijke ontwikkeling van Tuindorp Keverdijk ...	19
2.3 Ontstaan van de eerste arbeiderswijk: 1921-22	29
2.3.1 De bouw van arbeiderswoningen langs de Huibert van Eijkenstraat.	29
2.3.2 Architectuur en bouwtypen	48
2.4 Sociale woningbouw in Naarden: 1880-1950.	51
3 Analyse van het complex.....	57
3.1 Inleiding.....	57
3.2 Huibert van Eijkenstraat (1921-1923/1950)	58
3.2.1 Algemene gegevens	58
3.2.2 Stedenbouwkundige karakteristiek	59
3.2.3 Bebouwingskarakteristiek	63
3.2.4 Bijzondere waarden	67
3.2.5 Conclusie: kenmerken, behouden en/of beschermen.....	69
3.2.6 Catalogus architectuur	71
4 Quickscan synthese.....	80
4.1 Samenvatting complexwaardering	80
4.2 Een buurt met bijzondere waarden.....	80
4.3 Aanbevelingen	81
5 Bronnen en literatuur	82
5.1 Bronnen.....	83
5.2 Internet	83
5.3 Literatuur	83

1 INLEIDING

De Woningstichting Naarden (WSN) heeft het voornemen om de in 1921 gerealiseerde dubbelwoningen in de Huibert van Eijkenstraat in Naarden te verduurzamen, waarbij na onderzoek er van wordt uitgegaan dat men kiest voor sloop en nieuwbouw. De woningen hebben conform de gebruiken in de tijd dat ze werden gebouwd zeer diepe achtertuinten. Bij een herinrichting en nieuwbouw zou WSN op dit ruim opgezette stuk een twintigtal extra woningen kunnen realiseren.

Het spreekt voor zich dat deze plannen zullen leiden tot een ingrijpende wijziging van het straat- en stadsbeeld.

Momenteel hebben de woningen geen beschermde status en is het gebied niet aangewezen als beschermd stadsgezicht. Men houdt er echter rekening mee dat er sprake is van cultuurhistorische waarde. De woningen blijken de eerste in steen gebouwde woningen buiten de vesting Naarden te zijn, die gebouwd konden worden nadat in 1920 een deel van het gebied bij Koninklijk Besluit aan de Kringenwet werd onttrokken. Woningcorporatie Volksbelang kon daarna in dit gebied de eerste woningen realiseren in wat zou uitgroeien tot het Tuindorp Keverdijk.

Omdat er bijgevolg sprake kan zijn van cultuurhistorische waarde is de gemeente Gooise Meren in overleg getreden met WSN en met de

Bewonerscommissie Huibert van Eijkenstraat. In dat overleg is afgesproken dat een onafhankelijk bureau, gespecialiseerd in uitvoering van cultuurhistorisch onderzoek, een cultuurhistorisch onderzoek zal uitvoeren.

De gemeente had met deze ontwikkelingen in het achterhoofd dus een grote behoefte aan een cultuurhistorische analyse van dit binnen de kaders van Naarden zeer vroege woningbouwcomplex. Een waardestelling van het gebiedje en de daarin gebouwde objecten moest daarvan onderdeel uit maken. De duplexwoningen uit 1950 blijven in dit onderzoek buiten beschouwing. Zowel de woningen als de opzet van het gebied worden ook afgezet tegen de verder in Naarden en omgeving aanwezige tuindorpen en sociale woningbouw uit het Interbellum, waardoor ook de betekenis in bredere kring kan worden omschreven.

Veldwerk en bronnenonderzoek

Het veldwerkonderzoek vond plaats op dinsdag 17 maart 2020 en had het karakter van een cultuurhistorische veldverkenning, hoofdzakelijk vanaf de openbare weg. Bij enkele huizen is op uitnodiging van bewoners en met instemming van WSN ook in de achtertuinten gekeken. Daarnaast vond er aanvullend bronnenonderzoek plaats, aangeleverd door de gemeente. Naast onderzoek aan de hand van relevante literatuur en websites, is door de gemeente en WSN in de archieven bouwtekeningen en ander archiefmateriaal verzameld.

Rapport

De ruimtelijke-historische ontwikkeling van Naarden buiten de vesting en van Tuindorp Keverdijk in het bijzonder wordt beknopt beschreven in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 zoomen we nader in op de buurt zelf. Hier wordt ingegaan op de ligging en de samenstelling van de buurt, de

stedenbouwkundige kenmerken en het karakter van de architectuur. Na de cultuurhistorische waardering wordt een opsomming gegeven van de belangrijkste (behoudenswaardige) karakteristieken. Deze paragraaf sluit af met een catalogus van de tot het complex behorende gebouwen en hun indicatieve waardering.

Huisnummerkaart van het gebied met in rood gemarkeerd de onderzochte percelen.

Monumenten Advies Bureau
Nijmegen 31 maart 2020

ca 1920

Foto (bewerkt) www.stichtingvlijverberg.nl

Keverdijk

Molen de Hoop
1855-1934

H v E str

Mil.
Barakken / Loodsen
Van WO1- ca1960

Ams.d.
straatw.

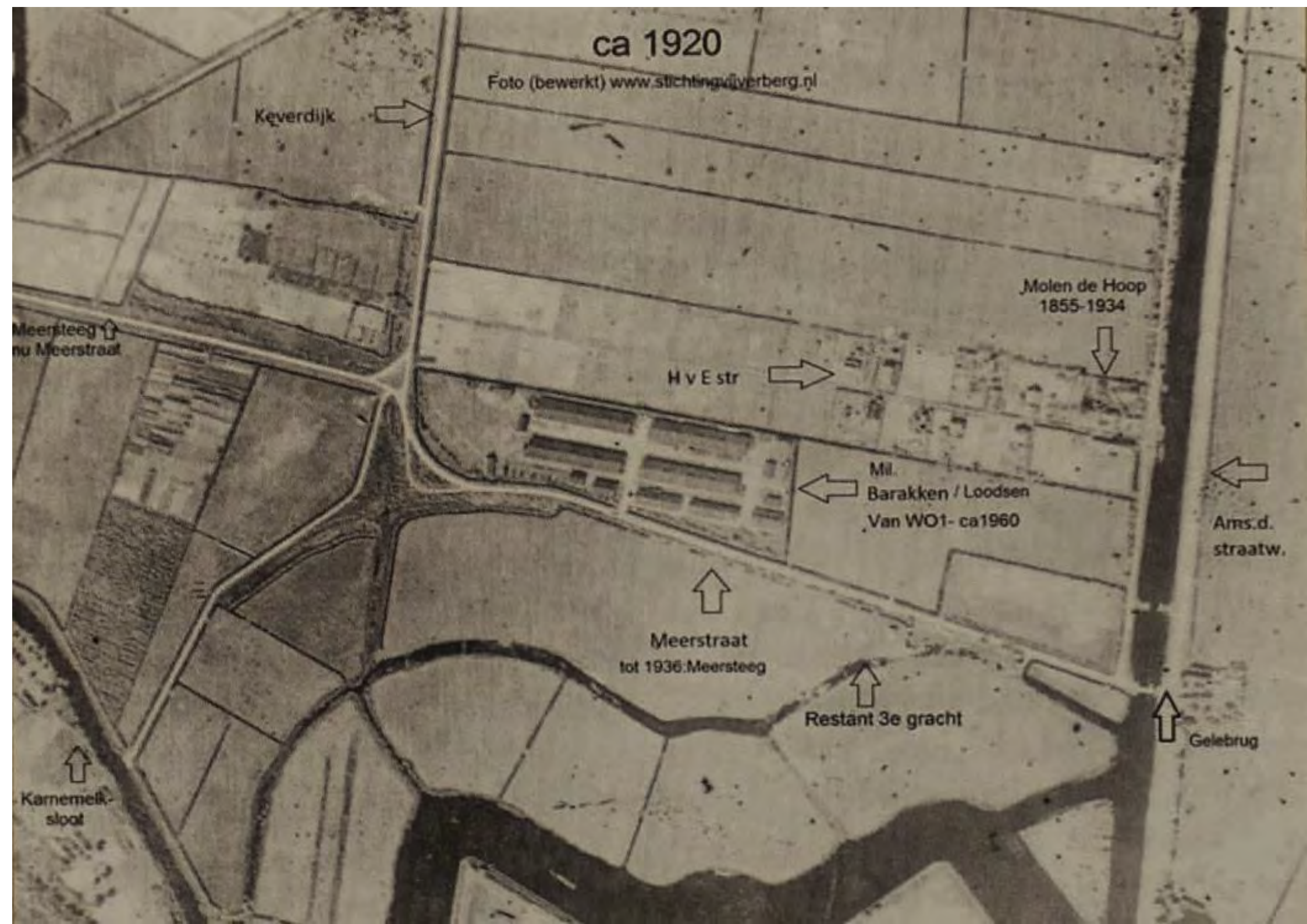
Meerstraat
tot 1936:Meersteeg

Restant 3e gracht

Gelebrug

Meersteeg
nu Meerstraat

Karnemelk-
sloot

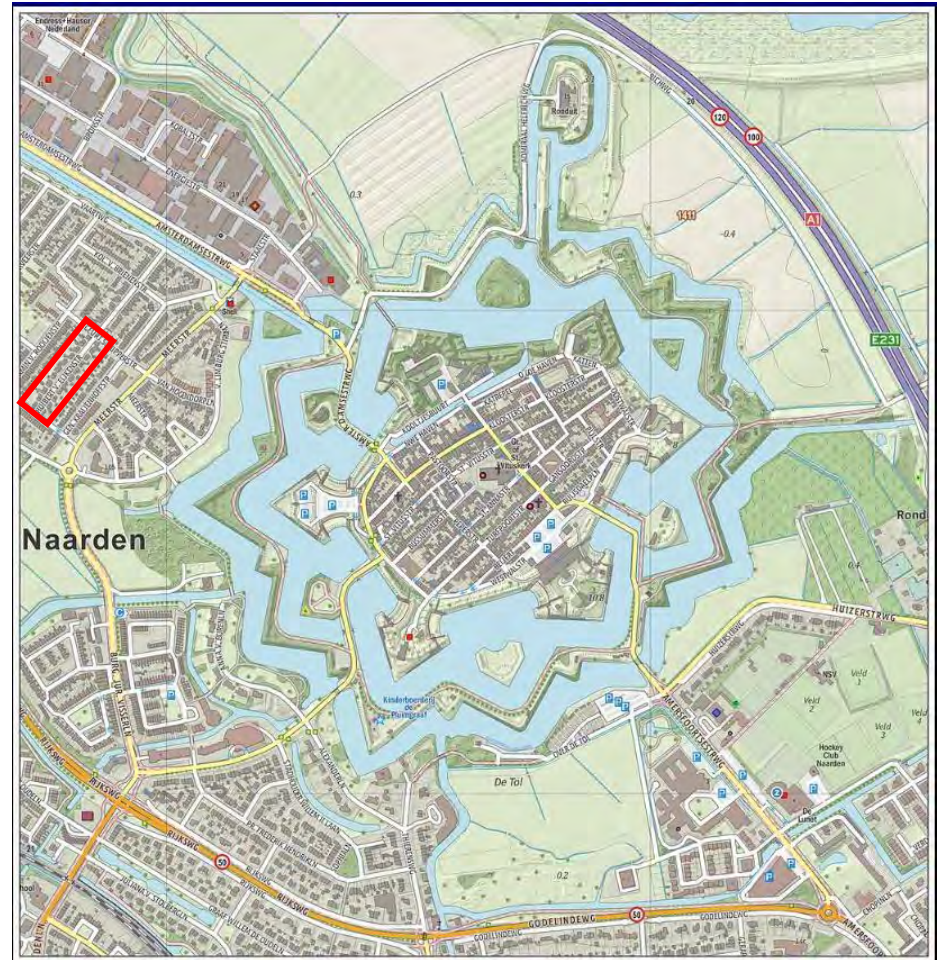
2 HISTORISCH-RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

2.1 INLEIDING

Het westelijk van de vesting Naarden gelegen Tuindorp Keverdijk ligt direct buiten de buitengracht van de gaaf bewaarde vesting ingeklemd tussen de Naarder Trekvaart aan de noordzijde en de Keverdijk aan de zuidzijde. De wijk betreft een overwegend ruim opgezette wijk met diepe percelen volgens het tuindorpprincipe en kent woningbouw in blokken en rijen uit de periode 1921-1970.

Uitsnede van het onderzochte gebied op de huisnummerkaart.

Topografische kaart van de vesting Naarden en directe omgeving. Het onderzochte gebied ligt binnen de rode rechthoek. Kaart door Jan Willem van Aalst. Wikipedia Naarden.

Satelliet-foto van het Tuindorp Keverdijk met daarboven het industrieterrein langs de Naardense trekvaart. Het onderzochte gebied ligt binnen de gele rechthoek. Google

Uitvergroting op de satelliet foto van het gebied rond de Huibert van Eijkenstraat. Het onderzochte gebied ligt binnen de gele rechthoek. Google

2.2 HISTORISCHE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

2.2.1 Schets ontwikkeling van Naarden-vesting¹

Naarden begon blijkens bronnen uit 996 als een havendorp aan de Zuiderzee, toen ook al deel uitmakend van Gooiland. De langzaam verder uitgroeiende nederzetting werd door de tijd onder andere geplunderd, afgebrand en grotendeels verdrongen. Rond 1300 was aan dit Oud-Naarden stadsrecht verleend en in 1342 het recht van visstapel, waarbij op zee tussen de Vecht en IJssel (oostelijke deel Zuiderzee) gevangen vis op de markt in Naarden moest worden gebracht. De ondergang van deze stad vond plaats tijdens de beruchte Hoekse en Kabeljauwse twisten, een strijd om de opvolging van de troon van het graafschap Holland die uitmondde in een burgeroorlog. Hoekse legers verwoesten in 1350 de vermoedelijk nog grotendeels uit houtbouw bestaande stad Naarden, die overigens ook door de Zuiderzee al in zijn voortbestaan was bedreigd. In 1350 werd de nederzetting vanwege de strategische betekenis voor de graaf Willem V op een meer westelijk verschoven plaats herbouwd. De stad kwam te liggen op een uitloper van goed bewoonbare zandgronden pal voor een toen nog smalle strook zand en klei met de Westdijk tussen de Naardermeer en de Zuiderzee, wat feitelijk de enige goede landverbinding was tussen het Gooi en het hart van Holland. De vermoedelijk nog tot een eilandje beperkte plaats werd gebouwd na een op 17 mei 1350 door Willem V opgestelde oorkonde. Een hernieuwde verlening van stadsrecht vond plaats op 20 mei 1355. De nieuwe stad lag feitelijk binnen het rechtsgebied van Muiderberg, waardoor de grens van de stad direct buiten de stadsmuren en grachten lag. Eind 1396 breidde hertog Albrecht het rechtsgebied van Naarden uit tot

het gehele noordwesten van Gooiland, wat daarmee werd losgemaakt van Muiderberg. Nu stond nog weinig de groei van Naarden in de weg. De stad kreeg een rationeel grondplan met parallelle straten die van het zuidwesten naar het noordoosten liepen, met haaks daarop dwarsstraten. Centraal binnen die structuur kwam op een ovaal kerkhof de laatgotische Sint Vituskerk te staan, die volgens bronnen grotendeels in de late 14de- en de loop van de 15de eeuw is gebouwd. In 1403 wordt toestemming verleend voor de aanleg van een zeehaven. Deze uiteindelijk in 1483 aangelegde haven is via een vaart met de vestinggracht verbonden. Naast de visserij komt dan ook de textielnijverheid verder tot bloei. Naarden groeit dan uit tot het centrum van het Gooi en de ontwikkeling verloopt in de 15de eeuw voorspoedig. In 1442 wordt bepaald dat rond de vesting een schootsveld van 1750 meter breed moet worden aangehouden dat vrij moet blijven van bebouwing, feitelijk de voorloper van de latere Verboden Kringen.

In de 16de eeuw stagneert de economische groei van Naarden. Steden als Amsterdam en Leiden worden grote concurrenten in de textielindustrie, de haven verzandt meermalen, waardoor de visserij zich verplaatst naar het dan gunstiger gelegen Huizen. De Tachtigjarige Oorlog brengt vervolgens veel onrus. Nadat Naarden tijdens de Tachtigjarige Oorlog de protestantse kant gekozen had, kreeg de stad op 1 december 1572 een zware slag te verduren. Spaanse troepen onder leiding van Don Frederik, de zoon van de hertog van Alva, rukten als onderdeel van Don Frederiks veldtocht op tot voor de middeleeuwse stadsmuren. Uit angst voor een mogelijke Spaanse vergelding, in het geval de bewoners langer verzet bleven bieden, openden de inwoners de stadspoorten. Vóór het toenmalige stadhuis vermoordden de Spanjaarden alsnog zevenhonderd Naardense inwoners, inclusief

¹ Gegevens afkomstig van onder meer A.C.J. Vrankrijker, *De historie van de vesting Naarden*, derde druk uitgave Vestingmuseum Naarden 1978, en van *Toelichting op het besluit tot*

aanwijzing van Naarden tot beschermd stadsgezicht, RDMZ februari 1984 en van wikipedia https://nl.wikipedia.org/wiki/Geschiedenis_van_Naarden

vrouwen en kinderen. De gebeurtenis werd bekend onder de naam het Bloedbad van Naarden. En als een extra vergelding, om toekomstige opstandige gevoelens tegen te gaan, braken de Spanjaarden de stadsmuren af. Het was nadien duidelijk dat Naarden beter verdedigd moest worden. Er werden vestingwerken aangelegd volgens het Oudnederlands stelsel. Adriaen Anthonisz (ook verantwoordelijk voor de vestingwerken van Muiden), was hierbij de belangrijkste ontwerper.

Naarden op de kaart van Jacob van Deventer uit omstreeks 1560. Zichtbaar is de rationeel opgezette dicht bebouwde stad met een ommuring, torens en een zestal poorten. Buiten de poort aan westzijde zijn langs de waterwegen enkele molens te zien en huizen. Zuidelijk van de stad op enige afstand staat het leprozenhuis.

Kaart van Naarden uit de Atlas van Loon uit 1649 waarop de vroeg-17e-eeuwse uitvoering van de vestingwerken is afgebeeld.

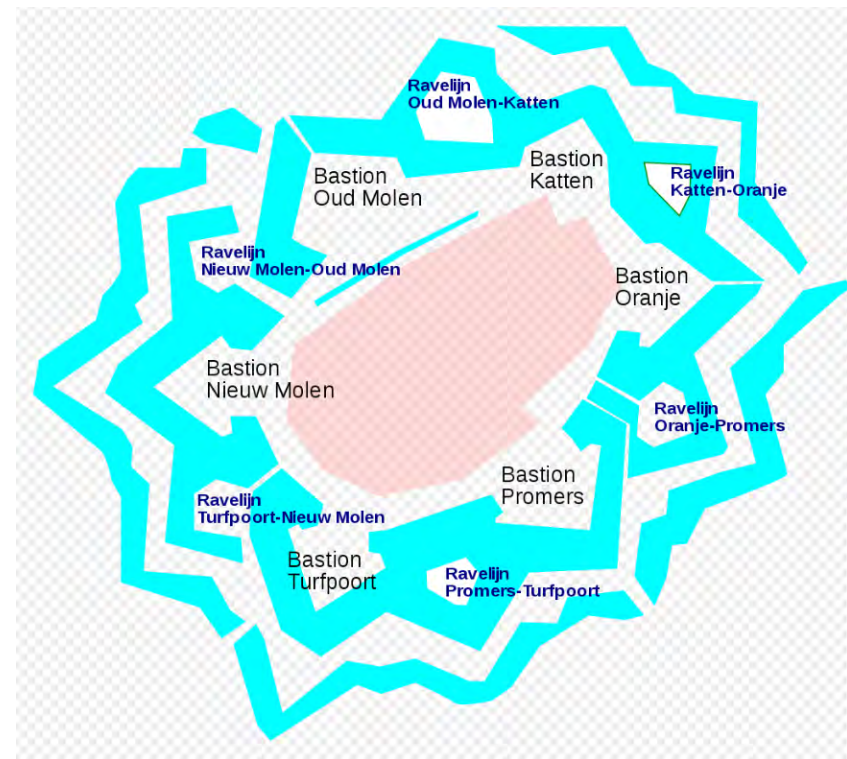

Anthonsz. Legde bij zijn aanleg van de vestingwerken de vesting aan de westzijde bij de Amsterdamse Poort verder uit waardoor een deel van de middeleeuwse gracht hier als binnenhaven binnen de wallen kwam te liggen en een onregelmatige vijfhoek in grondvlak ontstond met aarden wallen en bastions op de hoeken. In 1640 volgt de aanleg van de trekvaart van Amsterdam via Muiden naar Naarden, waardoor er een goede waterverbinding ontstond tussen Amsterdam en het Gooi. De vaart gaat onderdeel uitmaken van een verbinding van Amsterdam naar Duitsland via Amersfoort. Vanaf 1664 onderhoudt de in Naarden gevestigde *Hamburger Post* een regelmatige dienstregeling tussen Naarden en Osnabrück. Ook in de 19de eeuw verloopt het post- en geldverkeer tussen Amsterdam en Duitsland nog via Naarden.

Net als bij de belegering door de Spanjaarden in 1572 blijkt een eeuw later in het Rampjaar 1672 dat de vestingwerken niet sterk genoeg zijn. De vestingwerken werden eerst verder uitgebreid door de Fransen die, onder leiding van Lodewijk XIV, de verwaarloosde vesting in 1672 zonder slag of stoot hadden veroverd. Deze uitbreidingen bestonden uit het aanbrengen van ravelijnen voor de courtines (weermuur tussen twee bastions) en het aanbrengen van een pallisadewal met gracht voor de hoofdwal. Deze verbeteringen konden echter niet voorkomen dat de stad in 1673 werd heroverd door Willem III van Oranje. Holland had dan ook vooral dankzij de Hollandse Waterlinie stand kunnen houden tegen Lodewijk XIV.

Na de herovering door de troepen van de stadhouder werd besloten de vesting te moderniseren. Op initiatief van Willem III maakte Adriaan Dortsman, met hulp van Nicolaas Witsen, een definitief ontwerp voor de verdedigingswerken van Naarden. Net als in de belangrijke vesting Grave werden de vroeg 17de-eeuwse werken vrijwel volledig vervangen door een vesting volgens het Nieuw Nederlandse stelsel met gereveteerde bastions

(met stenen muren en aarden wallen daarboven), ravelijnen en een lunetvormige enveloppe, een buitenwal, met daarbuiten een buitengracht. Dortsman beleefde echter weinig plezier aan zijn opdracht. De besturen van Amsterdam zagen in de nieuwe vesting eerder een bedreiging dan een bescherming en grepen elke kans aan om de bouw te saboteren. Bij een inspectie in 1681 kwamen ernstige gebreken aan het licht, het gevolg van malversaties waarvan Dortsman grotendeels onterecht de schuld kreeg. Het werk werd voltooid door Willem Paen. In 1685 was de huidige verdedigingslinie af met een dubbele gordel van wallen en grachten.

De vesting uit de late 17de eeuw in een schematische plattegrond. In blauw de grachten, in roze de feitelijke middeleeuwse stadsgrens.

Vanaf de 17e eeuw maakte Naarden deel uit van de Oude, en later de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Hiervan is het fort Ronduit, aan de noordkant van Naarden, officieel het noordelijkste onderdeel. Omdat de vesting deel uitmaakte van de Hollandse Waterlinie begon men al in 1675 met het afgraven van hoger gelegen zandgronden aan de Gooise zijde van de vesting, waardoor rond de vesting laag gelegen gronden ontstonden, doorsneden met sloten, ten behoeve van de inundatie. Door de afgravingen werd wel een nieuwe zeewering noodzakelijk. Vanaf 16776 legt men hiervoor de Oostdijk aan en in de binnenste gracht twee stenen beren. De vesting had voor de modernisering nog vijf poorten, men bracht dit vanuit veiligheidsoverwegingen binnen het nieuwe ontwerp terug tot twee, de Amsterdamse Poort en de Utrechtse Poort, omdat voor de diensten aan de oostzijde alleen de Amersfoortseweg nog van belang was.

De vesting was nu een sterke vesting geworden met bijna 350 meter brede fortificaties. Echter door deze uitgebreide werken en de lage inundatiegeboieden erom heen in combinatie met de aanwezigheid van slechts twee poorten zorgden ervoor dat Naarden in de loop van de 18de eeuw steeds meer in een isolement geraakte, waarbij handel en nijverheid sterk terugliepen en men grotendeels gericht was op de verzorging van het garnizoen.

Na de bezetting in de Napoleontische tijd raakt de stad verpauperd. Van november 1813 tot mei 1814 vond het Beleg van Naarden plaats door het Nederlandse leger nadat de Franse generaal Quétard de la Porte (die de vesting in 1795 had ingenomen) weigerde de vesting op te geven na de capitulatie van Napoleon. In de stad liggen meer en meer onbebouwde percelen, het oude stadhuis wordt ternauwernood van sloop gered.

De vesting Naarden op de kaart van 1725 (kopie door Fabius). Collectie Stichting Vijverberg.

De laatste keer dat er uitgebreid aan de vestingwerken is gewerkt, is na de Frans-Duitse Oorlog in 1870-1871. De toen gemaakte toevoegingen bestonden uit het bouwen van een reeks onderaardse 'bomvrije' kazernes in de kelen van een aantal bastions en het bouwen van verzonken mortierkazematten in de saillantten (punten) van een aantal bastions. Verder kwamen er een bomvrij ziekenhuis en een bomvrije bakkerij in een van de bastions. Het fort Ronduit wordt aangelegd als onderdeel van de

Nieuwe Hollandse Waterlinie ter vervanging van een redoute aan de zee. Tijdens de mobilisatie van 1914-1918 wordt de Amsterdamse Poort als obstakel gesloopt en wordt naast de Utrechtse Poort een coupure in de wal gemaakt.

Kaart uit 1865 van de Gemeenteatlas van W. Kuyper.

In de loop van de 19de eeuw neemt Hilversum gaandeweg de centrumfuncties van het Gooi over. De middenstand vertrekt naar het inmiddels zelfstandig geworden Bussum. De spoorlijn Amsterdam-Amersfoort die in 1850 om de vesting wordt gelegd draagt bij aan het verder wegvallen van het doorgaande verkeer door de vesting. Het opheffen van

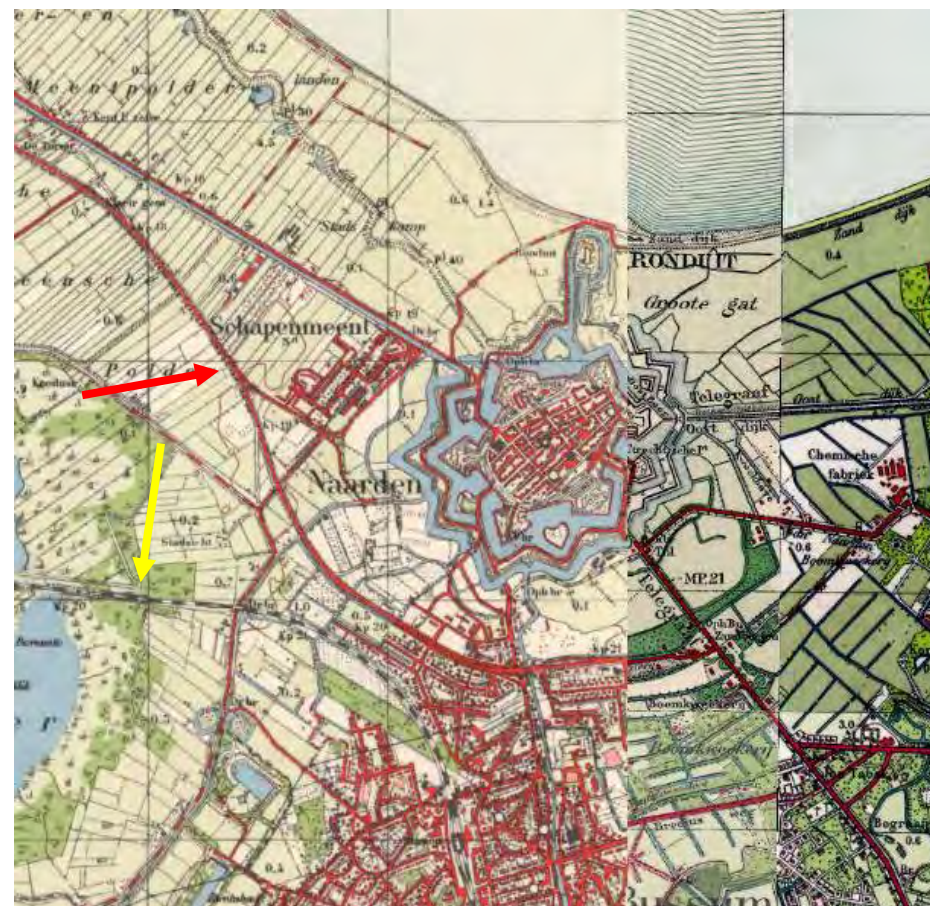
de vestingfunctie in 1926 zorgt ervoor dat de eeuwenlang open gebleven schootsvelden rond de stad gaandeweg bebouwd raken. Het eerste begin wordt gemaakt met de bouw van de dubbele woningen aan de Huibert van Eijkenstraat, zoals we verderop zullen zien. De vestingwerken worden in 1921 beschermd als Rijksmonument. In 1931 volgt de aanleg van de Rijksweg Amsterdam-Amersfoort ten zuiden van de stad, waarmee het doorgaande verkeer definitief uit de vesting wordt verdreven.

In het bastion Turfpoort is sinds 1955 het Nederlands Vestingmuseum gevestigd, dat een binnen- en buitencollectie toont en veel activiteiten ontplooit. Ook volgen in die periode veel nieuwbouwactiviteiten binnen de vesting, deels op lang leeg gebleven percelen.

De vestingfunctie van Naarden had ook gevolgen voor de bebouwing buiten de eigenlijke vesting. Vanwege de Kringenwet van 1853 moesten gebouwen buiten de vestingwallen en daarmee verwante militaire instellingen (zoals de batterijen aan de Karnemelksloot, onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie) van hout worden gebouwd (een stenen voet van maximaal 50 centimeter was toegestaan). Bij een eventuele aanval konden deze dan gemakkelijk worden afgebrand en kon de vijand zich niet hierachter verstoppen. Zeer fraaie voorbeelden van dit soort huizen zijn te vinden aan de Verlengde Fortlaan en (vooral) de Sandtmannlaan in Naarden. Dit zijn twaalf merendeels dubbele woningen, in 1910-1912 gebouwd door de Amsterdamse architect G.E.A. Sandtmann, gelegen tegen de grens van Bussum.

Naarden en omgeving op de topografische kaart uit de vroege jaren 20. De gele pijl wijst naar spoorlijn die onder Naarden vanuit het zuiden door Bussum voert en onder de vesting in westelijke richting afbuigt (gele pijl). Topotijdreis.nl

Naarden en omgeving op de topografische kaart uit de vroege jaren 50. De gele pijl wijst naar spoorlijn die onder Naarden vanuit het zuiden door Bussum voert en onder de vesting in westelijke richting afbuigt (gele pijl). De rode pijl wijst naar de Rijksweg Amsterdam-Amersfoort. Op de Schapenmeent is reeds een nieuwe wijk ontstaan rond de Huibert van Eijkenstraat. Topotijdreis.nl

Naarden en omgeving op de topografische kaart uit 1983. De snelweg A1 is dan net voltooid en loopt boven langs de vesting. De wijken rond de stad zijn dan vrijwel volledig bebouwd, voor zover dit in verband met de wens tot vrij houden van de schootsvelden was toegegaan. Topotijdreis.nl

Luchtfoto uit de vroege jaren 80. Uit de Beschrijving beschermd stadsgezicht. RDMZ.

Zicht op één van de bastions vanaf de wal.

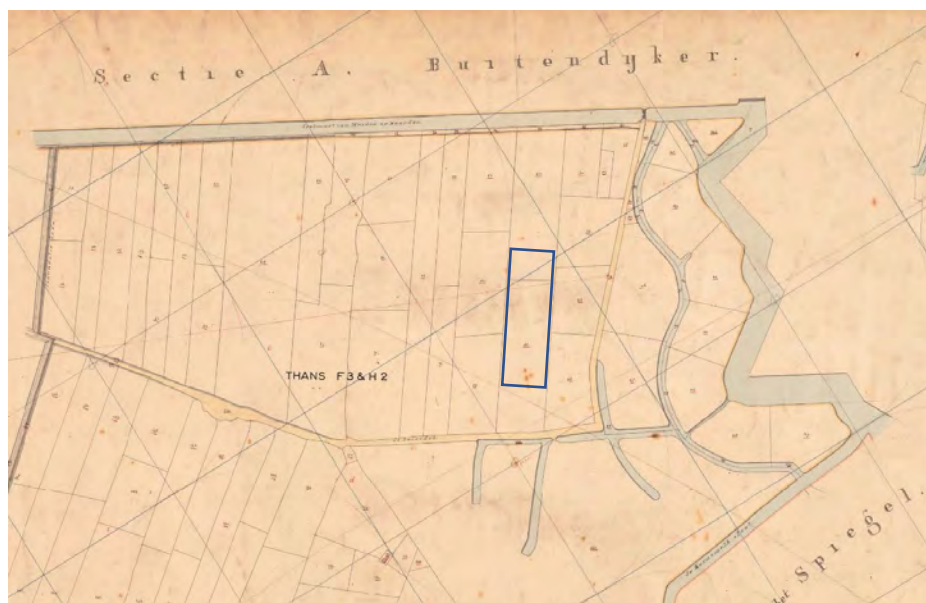

Vogelvlucht van de stad binnen de vesting. Foto: VranzVanMaaren

2.2.2 Historisch-ruimtelijke ontwikkeling van Tuindorp Keverdijk²

Het gebied waar het wijkje met arbeiderswoningen ontstond was tot dan toe in gebruik geweest als meent, dat wil zeggen gemeenschappelijke agrarische, laag gelegen gronden (weiden) ingeklemd tussen de 17de-eeuwse Naarder Trekvaart aan de noordzijde en de Keverdijk aan de zuidzijde. Het gebied vormde een onderdeel van de Keverdijkse Polder. Haaks op de trekvaart was het gebied verkaveld in smalle en deels bredere stroken. Aan de oostzijde sloot het gebied aan op een restant van een tweede buitengracht van de vesting, waar langs een steeg liep (de Meersteeg, thans Meerstraat) die bij de trekvaart uitmondde in een brug over de vaart.

Kadastrale kaart 1811-1832 minuutplan Naarden, sectie F, blad 2. De Schapenmeent. Op het blauw omkaderde vlak werden de woningen van de Huibert van Eijkenstraat gebouwd.

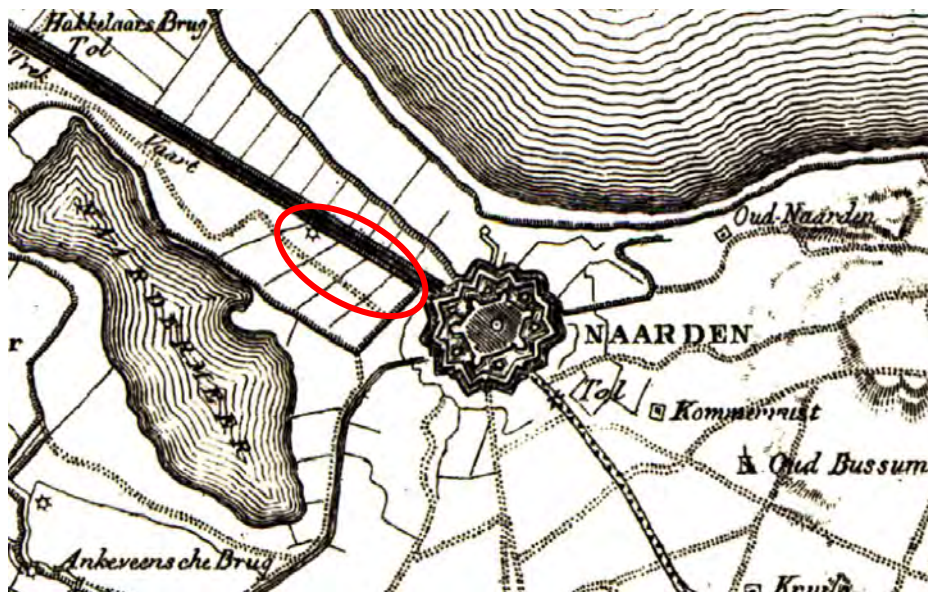
Het gebied van de Schapenmeent lag in de smalle strook tussen de Zuiderzee en de Naardermeer die werd afgeschermd aan de oostzijde door de vesting Naarden en via de trekvaart en de Westdijk een goede verbinding vormde met Amsterdam. In de 17de eeuw raakte een deel van de Schapenmeent door een inbraak van de Zuiderzee met zand overspoeld. Na deze overspoeling gaven de Staten van Holland toestemming om deze meent aan particulieren te verkopen. Bij gevolg werd een oppervlakte van bijna 30 hectare, begrensd door de buitengracht, de trekvaart, de Keverdijk en de later Ten Boschstraat in 1677 van deze onvruchtbare weide afgescheiden om deze verdelen in kleinere kavels. Helaas voor de Staten bleken zich geen kopers te melden voor de schrale percelen. Het gebied bleef hierdoor nog tientallen jaren in extensief gebruik als schapenweide.

In 1717 lukte het om percelen alsnog in erfpacht uit te geven, waardoor enkele tuintjes ontstonden en een deel van de grond intensiever gebruikt ging worden. Overigens bleef het gebruik nog lang niet erg intensief en tot halverwege de 19de eeuw bleef het gebied ook onbewoond. Op de kadastrale kaart 1811-1832 (sectie F blad 02) is dan ook geen bebouwing weergegeven.

In 1856 kwam in deze situatie verandering toen grutter Robin uit Ermelo ter hoogte van de huidige Huibert van Eijkenstraat dichtbij de trekvaart een korenmolen mocht bouwen. De molen werd al in 1858 door brand verwoest, maar op dezelfde plek liet E. van den Born een nieuwe molen die de naam “De Hoop” kreeg. Deze molen zou langer bestaan en vormde de aanleiding voor de totstandkoming van een buurtschapje.

² Voor de geschiedenis van de Schapenmeent en tuindorp Keverdijk is gebruik gemaakt van het artikel: H. Schaffenaar, “Van Schapenmeent tot tuindorp Keverdijk “ in: *De Omroeper* juli

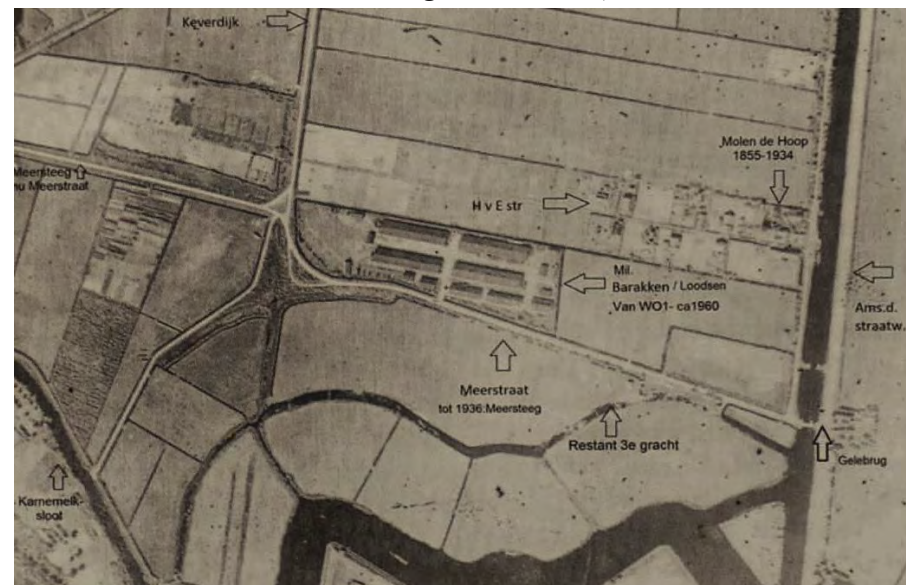
1997 jaargang 10, nr. 3 pp. 94-101 en in het zelfde tijdschrift het artikel van A.C. Slinger, “een terugblik op ‘de Schapenmeent’ pp. 85-93

Topografische kaart van Naarden en omgeving uit de vroege 19de eeuw. De Schapenmeent is rood omcirkeld. Topotijdreis.nl

De in de tweede helft van de 19de eeuw ontstane buurtschap bij molen De Hoop lag binnen de zogenaamde Verboden Kring van de vesting Naarden, een gebied dat als schootveld vrij moest worden gehouden. Bebouwing was hier alleen toegestaan als die in hout was opgetrokken en bij oorlogsdreiging snel met de grond gelijk kon worden gemaakt. Hierdoor waren de huizen in deze buurtschap ook uitsluitend in hout opgetrokken, vaak met een lage stenen plint. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd op het oostelijke deel van de Schapenmeent een militair barakkenkamp ingericht. De militaire overheid had in het gebied al eerder ingegrepen toen men de Meersteeg in 1876 ging verbreden. Deze steeg leidde van oudsher naar de boerderijen bij de Naardermeer. Het Rijk verbeterde deze zandsteeg door hem hoger te leggen, te voorzien van grind en te verbreden tot een baan van 8 meter breed, zodat een goede verbinding ontstond tussen de Amsterdamsestraatweg en de batterijen aan de Karnemelksloot.

Luchtfoto van rond 1920 waarop de buurtschap bij de molen de Hoop en het militaire barakkenkamp zichtbaar zijn.

Huibert van Eijkenstraat 7. Een negentiende eeuwse houten huis binnen de Verboden Kring. Van links naar rechts de bewoners in de jaren dertig: Hark, Antje en Hendrik Cornelis de Gooijer. Collectie: P.B. de Gooijer.

Gezicht op Naarden met 19e eeuwse bebouwing langs de trekvaart. Een foto uit het begin van de 20e eeuw. Collectie: P.B. de Gooijer.

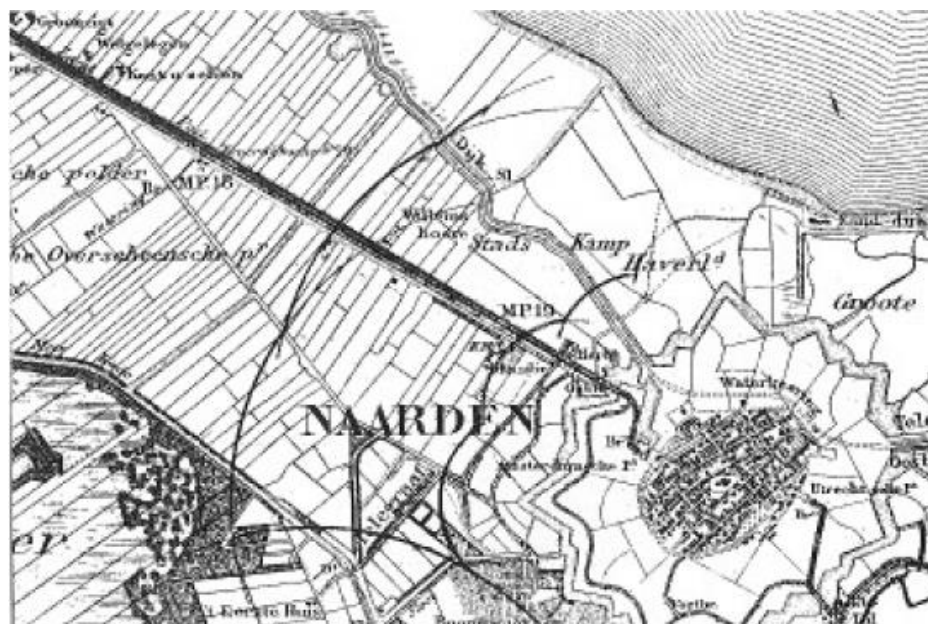

Gezicht op de Schapenmeent omstreeks 1902. De foto is gemaakt vanaf de Meersteeg.

Uitsnede van de topografische kaart van omstreeks 1920. Binnen de rode ovaal is de buurtschap bij de molen de Hoop zichtbaar. Topotijdreis.nl

In tegenstelling tot de meeste andere (vesting)steden bleef Naarden vanwege de strategische functie als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie veel langer onder de Vestingwet. Daardoor moesten de Verboden Kringen ook binnen de Kringenwet gehandhaafd blijven, wat een groei buiten de vesting belemmerde. Het Koninklijk Besluit van 11 december 1920 gaf echter wat lucht. Toen werd de Huibert van Eijkenstraat en alles wat daar verder verwijderd van de Vesting lag onttrokken aan de Kringenwet. Het gebied rond de latere Krayenhoffstraat en Meerstraat bleef nog wel onder de Kringenwet vallen.

Topografische kaart met daarop de zone (vanaf de cirkel bij de korenmolen tot aan de westelijker gelegen cirkels) die in 1920 werd onttrokken aan de bepalingen van de Kringenwet. Collectie: Stadsarchief Naarden.

Uitsnede uit een luchtfoto van de jaren 20 waarop de buurtschap rond de Huibert van Eijkenstraat bij de molen de Hoop is te zien. Fototechnische dienst LVA. <https://nimh-beeldbank.defensie.nl/2011-1025>

Luchtfoto van jaren 20 van Naarden en omgeving in westelijke richting gezien. Rondom de vesting is het open gebied zichtbaar. De gele pijl wijst naar de buurtschap bij de molen de Hoop. Fototechnische dienst LVA. <https://nimh-beeldbank.defensie.nl/2011-3708>

Naarden werd in die tijd geplaagd door een nijpende woningnood in de Vesting, alwaar 3160 personen woonden in 624 woningen, waarvan meerdere woningen dubbel- of zelfs drievoudig bewoond werden. Het spreekt voor zich dat de gemeente het Koninklijk Besluit van 1920 met beide handen aangreep om zo snel mogelijk in het vrij gegeven gebied te starten met de bouw van arbeiderswoningen. De Bouwvereniging Volksbelang kreeg daarop toestemming om aan de vanuit de buurtschap bij de molen de Hoop doorgetrokken Huibert van Eijkenstraat in eerste aanleg een complex van dertig woningen te realiseren. Dit plan is in 1922 voltooid.³

Het eerste stenen huis, nu Vaartweg 10, dat gebouwd kon worden door de opheffing van Naarden als vesting en daarmee ook de laatste Verboden Kring. De foto werd op 4 maart 1927 in een tijdschrift gereproduceerd.

Na de afronding van de Huibert van Eijkenstraat was men in 1928 zo ver dat men in het zuidoostelijke deel van Schapenmeent aan de Keverdijk en Evert de Bruijnstraat de grond kon verkopen voor 36 arbeiderswoningen en twee winkelhuizen. De bebouwing zou reiken tot de Anna van Meursweg. In dezelfde tijd was men ook bezig met plannen voor exploitatie van de gronden aan de Meersteeg en latere Krayenhoffstraat. Deze dicht bij Vesting gelegen Verboden Kring was inmiddels ook opgeheven. De eerste plannen kwamen niet van de grond, waardoor in 1930 eerst werd gestart aan de Evert de Bruijnstraat. In 1930 startte men met de bouw van negen woonhuizen en twee winkels, te weten een bakkerij en een melkhandel.

De Evert de Bruijnstraat met rechts de melkhandel en aan de overzijde de tabakswinkel. Collectie: Stadsarchief Naarden.

In 1931 werden de bouwplannen gemaakt voor de woningen op de hoek met de Vaartweg en in 1932 werden 35 woonhuizen gebouwd aan de toen aangelegde B. van Rooijenstraat op het weiland waar J.G. Snoek tot dan toe

³ Voor de verdere ontwikkelingsgeschiedenis van deze straat zie de volgende paragraaf.

zijn koeien, schuur en hooiberg had staan. In hert kader van de Werkverschaffing werd deze bouw voor de helft verricht door Naardense werklieden.

De Krayenhoffstraat vlak vóór de Tweede Wereldoorlog met rechts de kruidenierswinkel van Hartong. Collectie: Stadsarchief Naarden.

In die periode was de molen de Hoop inmiddels ernstig in verval geraakt. Het bestuur van “De Hollandsche Molen” schreef in 1930 een brandbrief aan het bestuur van Naarden om deze molen te behouden. Plannen werden gemaakt voor een woning in de romp, maar het geheel leed schipbreuk. In 1934 werd de molen jammerlijk gesloopt om plaats te maken voor woningen. Een ander probleem vormde de vuilnisbelt aan de Vaartweg, die door de groeiende wijk steeds dichterbij de woningen kwam te liggen. In 1937 werd deze vuilnisbelt pas verplaatst naar de zeedijk, waar de gemeente een stuk grond had aangekocht. Aan de vaart werd ook westelijk van de oude buurtschap een voetbalveld aangelegd. In 1934 lukte het de heer Weitjens uit Bussum samen met een compagnon om de gronden van J.A. van Eijken Nieukerk bij de Meersteeg te kopen en in 1935 kon een begin worden gemaakt met de exploitatie ervan.

De Huibert van Eijkenstraat in de jaren dertig.

In 1936 begon men met bouwen en in mei 1936 nam de gemeenteraad het besluit om de Meersteeg om te dopen tot Meerstraat. De gemeentearchitect had dominee Drijver daarvoor al gevraagd om met voorstellen te komen voor straatnamen in de in ontwikkeling zijnde wijk. Drijver stelde daarop de namen Jan Houtman, generaal Krayenhoff, kolonel van Bienen, Tets van Goudriaan en majoor Kamps voor. Deze mensen hadden een rol gespeeld bij de belegering van Naarden in 1813-1814. Voor de Tweede Wereldoorlog werd alleen de naam van generaal Krayenhoff gebruikt, want aan die straat werd vanaf 1935 gestart met bouwactiviteiten.

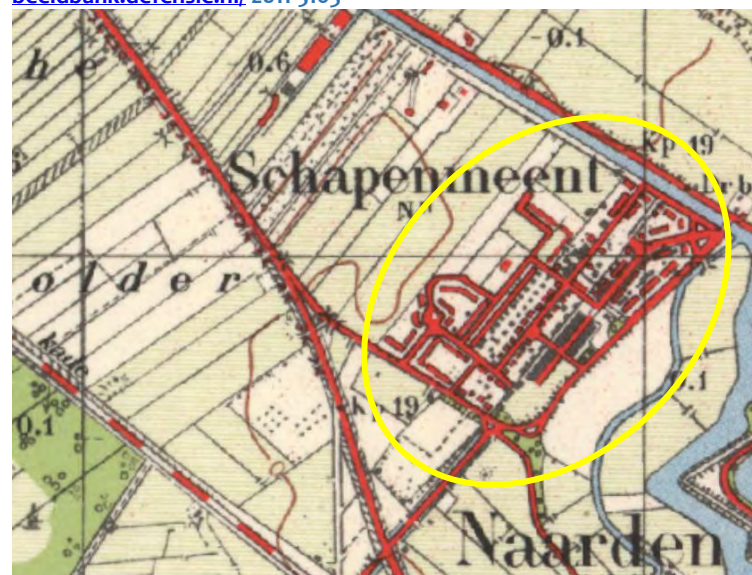
De plannen voor woningen aan de Jan Houtmanstraat, de Majoor Kampsstraat en de eerste woningen voor ouderen aan de B. van Rooijenstraat dateren uit 1937. In juni 1939 volgde de aanbesteding van deze complexen, maar de bouw werd niet doorgezet. In 1941 begon men uiteindelijk met de bouw van deze 39 woningen (16 normale woningen, 6 woningen voor grote gezinnen en 17 woningen voor ‘sociaal onvolledige gezinnen’ zoals men die toen noemde.

Luchtfoto van kort voor 1940 van tuindorp Keverdijk. Fototechnische dienst LVA.
<https://nimh-beeldbank.defensie.nl/2011-0363>

Luchtfoto 16-9-1931 van de zuid-oostelijke hoek van tuindorp Keverdijk. De gele pijl wijst naar het nog aanwezige militaire kamp. Fototechnische dienst LVA. <https://nimh-beeldbank.defensie.nl/2011-5163>

Op de topografische kaart van 1949 is het tussen 1921 en 1941 bebouwde gebied voor het eerst op de topografische kaart als wijkje ingetekend. Topotijdreis.nl

blad 26 ■ Cultuurhistorische quickscan Schapenmeent, Huibert van Eijkenstraat Naarden

Bij de aansluiting van de Meersteeg, later Meerstraat op de trekvaart lag al lang een brug, eerst een traditionele houten ophaalbrug en sinds 1895 een ijzeren draaibrug die de naam Gele Brug. Om verkeerstechnische redenen werd deze brug in 1956 verwijderd en verplaatst en werd een nieuwe basculebrug gebouwd, de Prinses Irenebrug. Deze brug werd geopend in 1957.

In de jaren 60 breidde de wijk en het naast gelegen industriegebied zich verder in noordwestelijke richting uit. Het betrof hier het stuk tussen de Kolonel Michaëlstraat en de Churchillstraat. Deze uitbreiding is net als die van de jaren 50 nog heel rationeel met rijtjeswoningen in blokken langs de straten met voor- en achtertuintjes. Wel wordt langs de Nesciohof aan de

noordwestzijde een opzet gehanteerd met drie rond een op de straat aansluitend plein gegroepeerde blokken.

Op de topografische kaart van 1969 is de groei van het gebied in de jaren 60 goed zichtbaar. Van het militaire kamp is niets meer over. Topotijdreis.nl

In de jaren 70 wordt tenslotte de noordwestelijke punt tussen de trekvaart de Rijksweg ingevuld. Hier verschijnen dan voor het eerst meer speelse structuren, zoals de onder een schuine hoek met de straat in zaagtandvorm geplaatste woningen aan het Jac. P. Thijsssepark (ajourtype). Hier worden ook voor het eerst weliswaar lage (drielaags) galerijflats gebouwd.

Op de topografische kaart van 1981 is de groei van het gebied in de jaren 70 goed zichtbaar. Het industriegebied ligt ingeklemd tussen de trekvaart en de kronkelende Westdijk. Topotijdreis.nl

Uitsnede van een luchtfoto van een besneeuwd Naarden op 18 januari 1966. De gele pijl wijst naar de Huibert van Eijkenstraat. Foto Dick Coersen ANP. Historisch archief ANP Fotoarchief 1963-1986 12860365.

2.3 ONTSTAAN VAN DE EERSTE ARBEIDERSWIJK: 1921-22

2.3.1 De bouw van arbeiderswoningen langs de Huibert van Eijkenstraat.

De op 27 juli 1914 opgerichte woningcorporatie Bouwvereniging “Volksbelang” bouwt in aanvang nog op braakliggende locaties in de vesting maar krijgt na het Koninklijk Besluit van december 1920 de kans om voor het eerst buiten de vesting te bouwen. Voor het bouwplan op de toen nog zeer landelijke Schapenmeent schakelen ze architect L. Streefkerk uit Naarden in voor het ontwerp van dubbele arbeiderswoningen, te bouwen in 15 blokken aan de Huibert van Eijkenstraat. Huibert van Eijken was een smid die bij het beleg in 1572 hevig verzet had geboden bij het uitmoorden van burgers van Naarden door de Spaanse troepen. Ook de straten die nadien hier werden aangelegd verwezen in hun namen naar de vestinggeschiedenis.

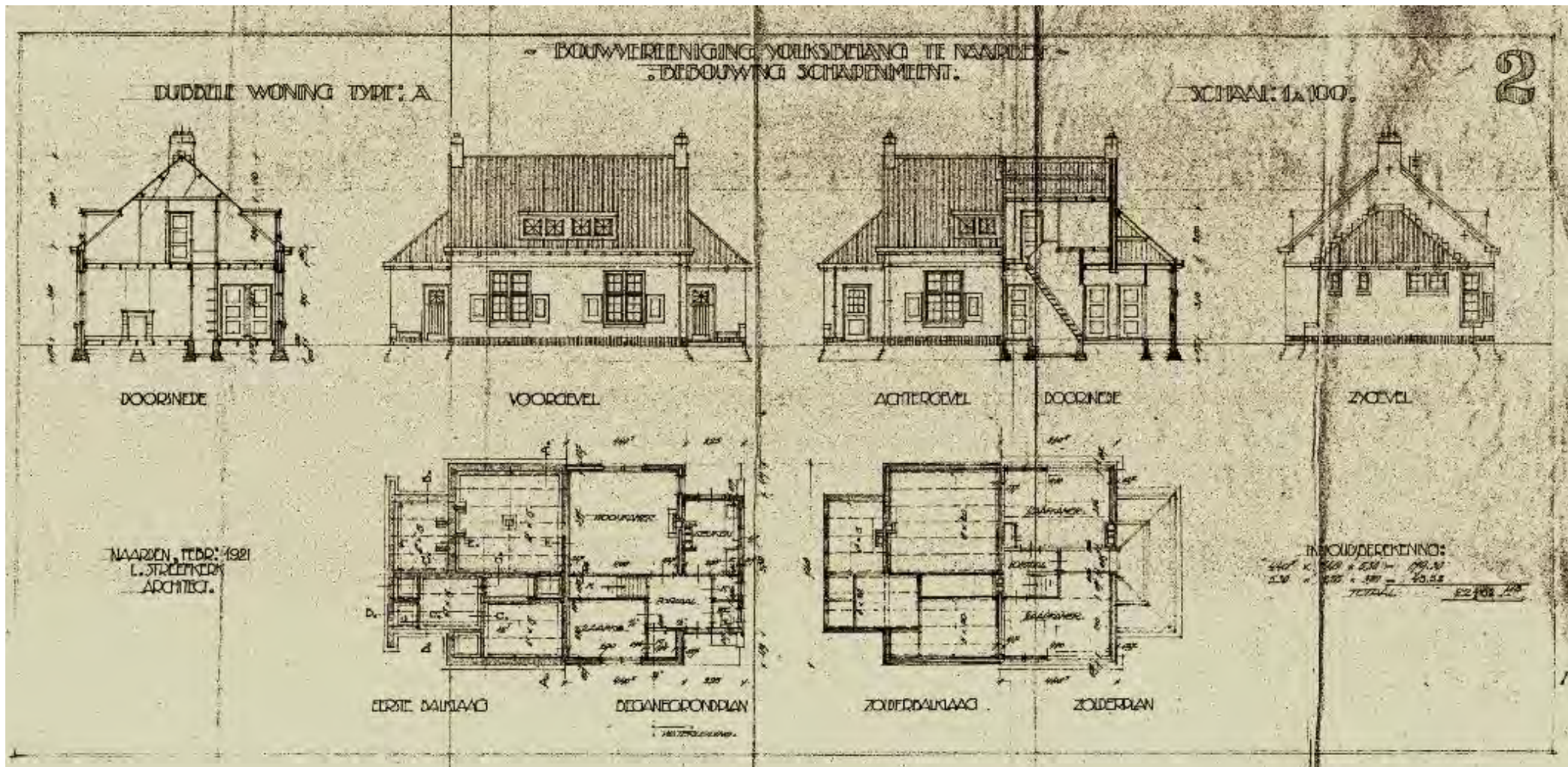
Architect Streefkerk ontwikkelt voor de nieuwe straat drie woningtypen, een type A, type B en type C. De vergunning hiervoor is verleend op 5 augustus 1921. De woningen werden aangesloten op een eveneens toe aangelegde riolering die uitmondde op de trekvaart. Grondeigenaren (erfpachters Bijleveld, Rookhuizen, P. de Gooijer, Ruiters, Segers en Van den Born) bij het oudste deel (de buurtschap bij de molen) stonden grond af voor verbreding van de vanuit de buurtschap doorgetrokken Huibert van Eijkenstraat. De straat kreeg zo een rijvlak van 4 meter breed met daarnaast verharde met grind afgedekte voetpaden. De militaire autoriteiten gaven toestemming voor de aanleg van een haaks op de Huibert van Eijkenstraat gerichte zijweg die dwars over het barakkenkamp naar de Meersteeg leidde. Verder werd de langs de trekvaart gelegen toegangsweg (Vaartweg) verhard en door de toenmalige eigenaar en tevens voorzitter van

woningbouwvereniging Volksbelang J.A. van Eijken Nieuwerk ‘om niet’ overgedragen aan de gemeente.

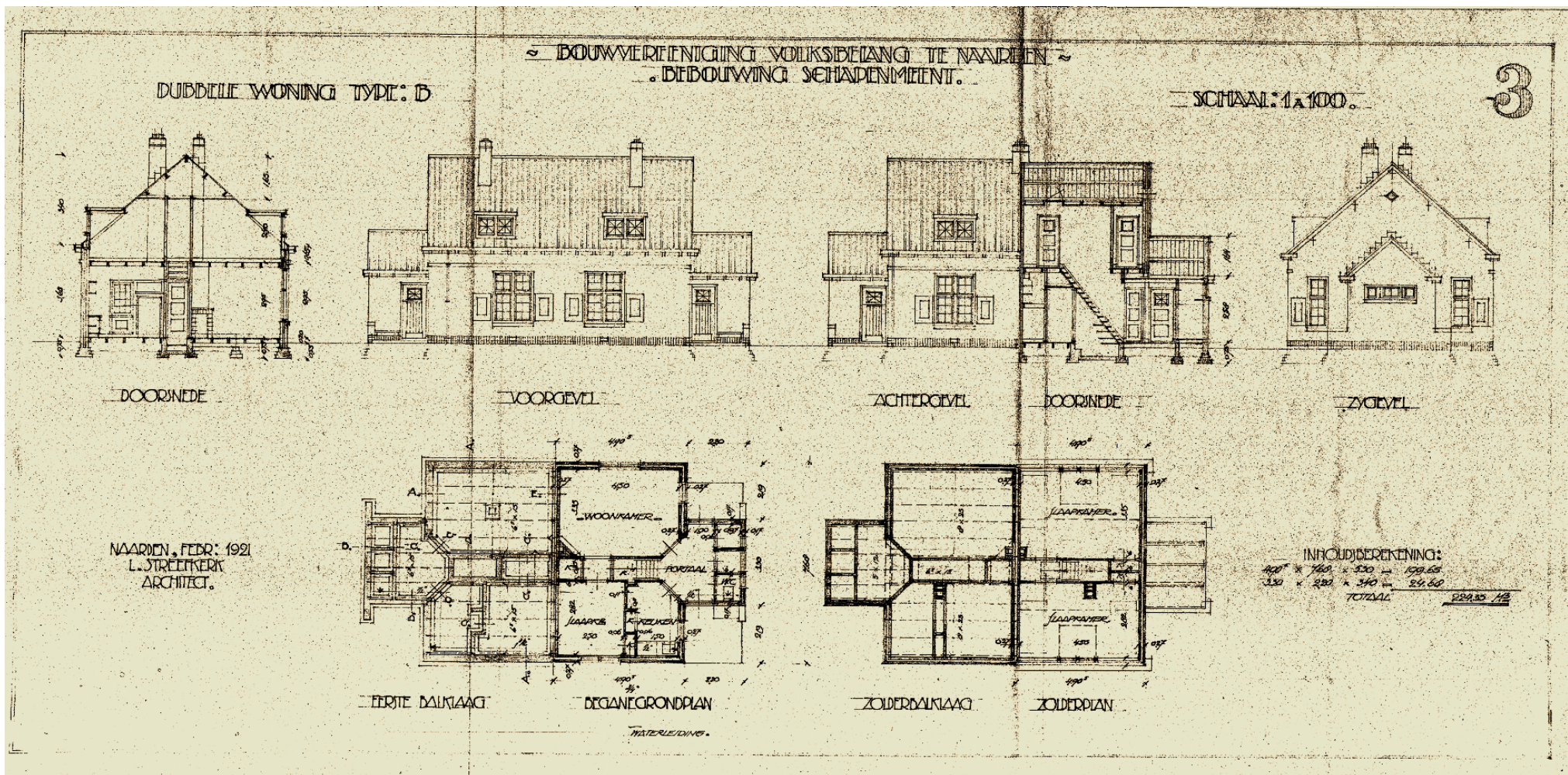
Het bouwplan waarvoor vergunning werd verleend bestond uit acht dubbele woningen aan de ene zijde van de straat (de huidige nummers 51-81) en zeven dubbele woningen aan de andere zijde (de huidige nummers 52-82, waarbij de nummers 70 en 76 de dwarsstraat over het barakkenkamp aan weerszijden flankeerden. Deze bouw omvatte acht dubbele woningen van het type A, zes dubbele woningen van het type B en één dubbele woning van het type C. Deze bijzondere woning van het type C met een hoge topgevel aan de straat kwam tegenover de aansluiting van de dwarsstraat over het barakkenkamp te staan en kreeg in de voorgevel een stichtingssteen. De tekst in verhoogde letters op dit zandstenen blok luidt: “VOLKSBELANG” Den 25sten october 1921 legde de voorzitter J.A. van Eijken Nieuwerk den eersten steen.

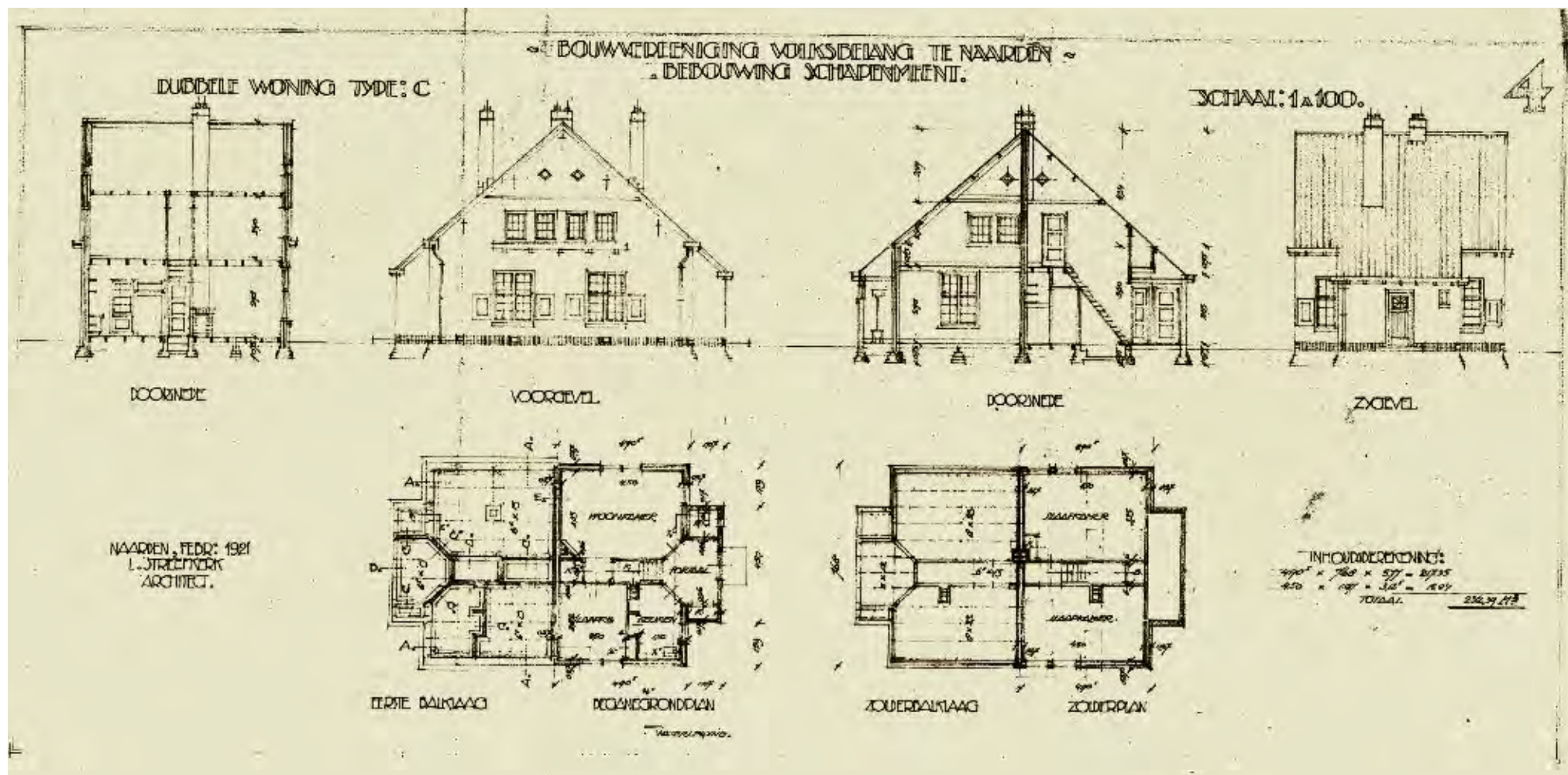
De “eerste steen” van Volksbelang in de gevel van Huibert van Eijkenstraat 71-73, de type C dubbelwoning die tot aan 1950 in de zichtas van de tot dan toe aanwezige dwars-as vanuit de Huibert van Eijkenstraat naar de Meerstraat lag. Foto FH MAB 2020

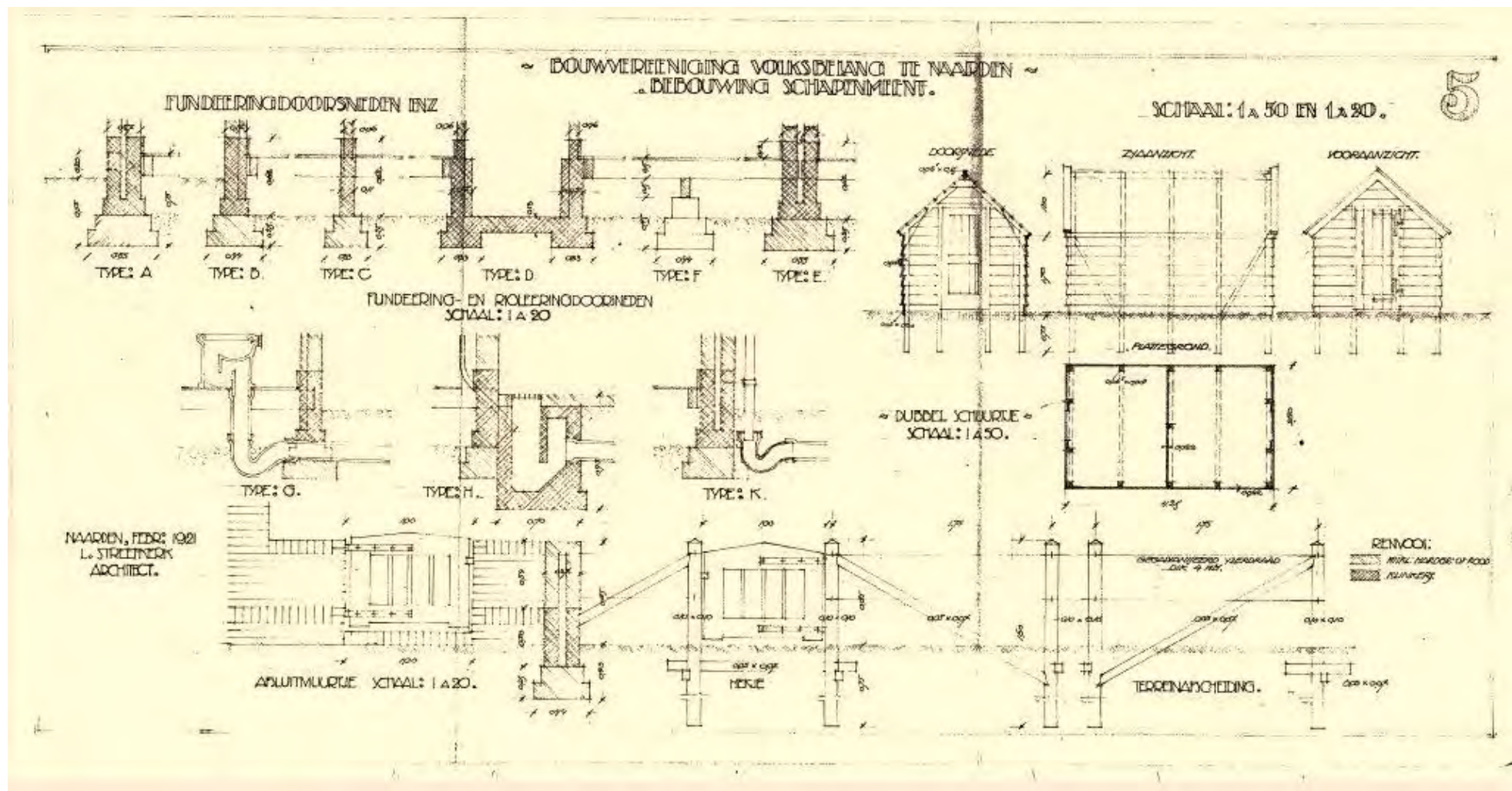
Plattegronden doorsnede en gevels dubbele arbeiderswoning type A op de Schapenmeent voor Bouwvereniging Volksbelang te Naarden. L. Streefkerk Naarden febr. 1921. Stadsarchief Naarden

Plattegronden doorsnede en gevels dubbele arbeiderswoning type B op de Schapenmeent voor Bouwvereniging Volksbelang te Naarden. L. Streefkerk Naarden febr. 1921. Stadsarchief Naarden

Plattegronden doorsnede en gevels dubbele arbeiderswoning type C op de Schapenmeent voor Bouwvereniging Volksbelang te Naarden. L. Streefkerk Naarden febr. 1921. Stadsarchief Naarden

Plattegronden en gevels van de schuurtjes, doorsnede funderingen en rioleringen en aanzichten tuinmuurtje en erfafscheidingen van de dubbele arbeiderswoningen op de Schapenmeent voor Bouwvereniging Volksbelang te Naarden. L. Streefkerk Naarden febr. 1921. Stadsarchief Naarden

Op 25 juli 1921 verzoekt architect Streefkerk de gemeente om in afwijking op de verleende vergunning de buitengevels van de woningen 17cm in plaats van 27cm dik te mogen maken. Voorts wil men af zien van gemetselde muurtjes rond de voortuinen. Het is niet duidelijk of de gemeente dit verzoek heeft gehonoreerd, in ieder geval wordt vergunning verleend in augustus van 1921, waarbij de voorwaarde wordt gesteld dat de bouw voor 1 juli 1922 moet zijn afgerond, aldus gemeentearchitect B.G. Deenik.

Uiteindelijk worden naast de in de vergunning aangevraagde vijftien dubbelwoningen nog zes dubbele woningen bijgebouwd, vier van het type A en twee van het type B. Hierdoor kan de Huibert van Eijkenstraat worden doorgetrokken tot aan de toen in aanleg zijnde Evert de Bruijnstraat. Aan de Evert de Bruijnstraat worden volgens dit plan woningen van type B en een varianttype D gebouwd, met in de zichtas van de Huibert van Eijkenstraat een woning van het type C. De aanvraag hiervoor is gedaan in 1922. Deze bouw moest gereed zijn op 1 maart 1923. Het lag in de bedoeling om met spoed door te gaan met woningbouw aan eerst de Evert de Bruijnstraat, maar dat liet nog even op zich wachten zoals hiervoor reeds is beschreven.

Plattegrond Huibert van Eijkenstraat. In rood fase 1 (15 dubbelwoningen 1921-22) in lichtgroen fase 2 (6 dubbelwoningen 1922?) en in geel fase 3 (dubbele woning uit 1950 ter plaatse van voormalige dwarsstraat). Bewerking FH MAB 2020.

Zicht door de straat richting de trekvaart en molen in de vroege jaren 30. Stadsarchief SSAN092N+F96.874

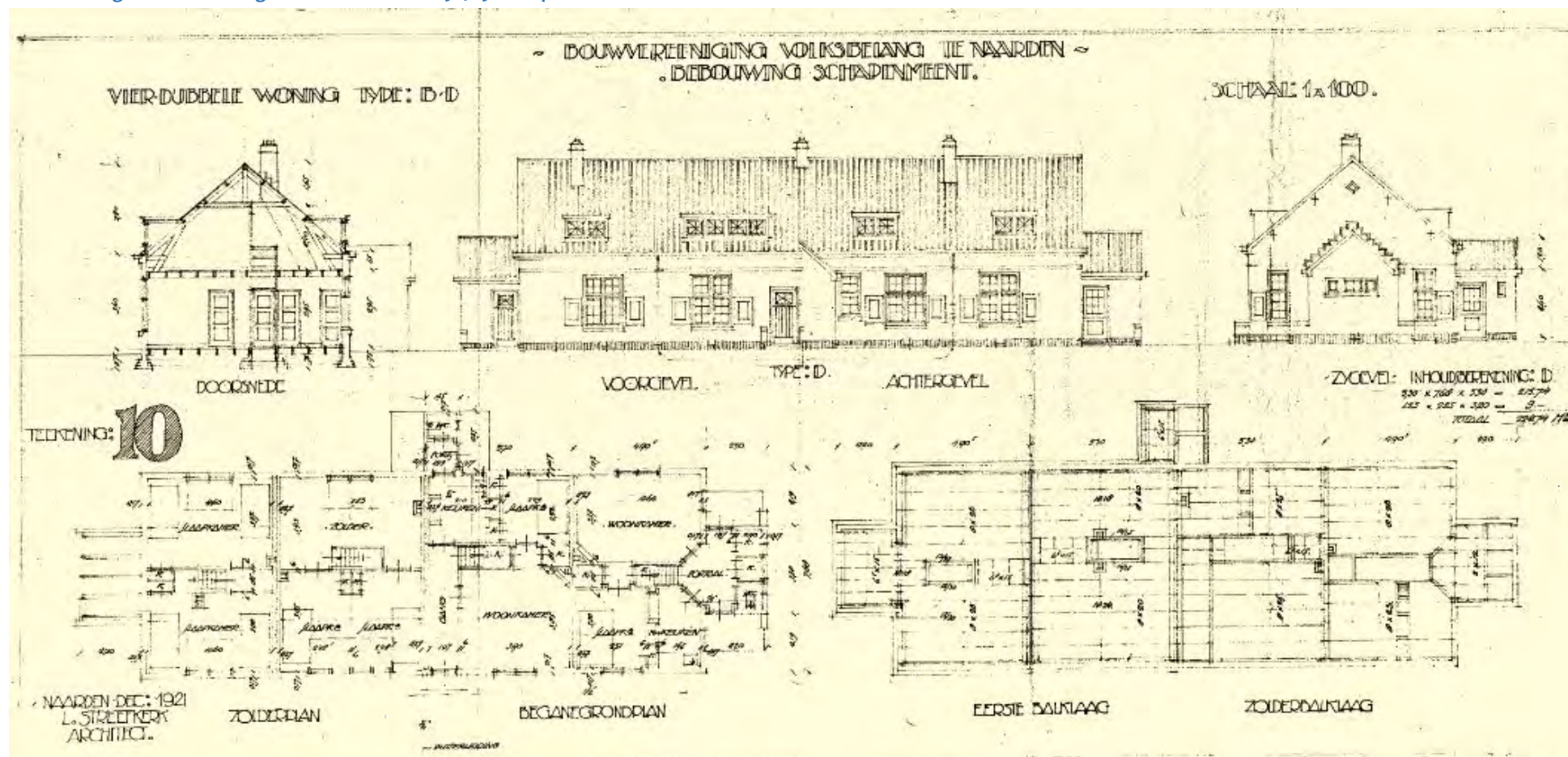

Zicht door de straat richting de Evert de Bruijnstraat in de vroege jaren 30. Links de aansluiting van de later verdwenen dwarsstraat.

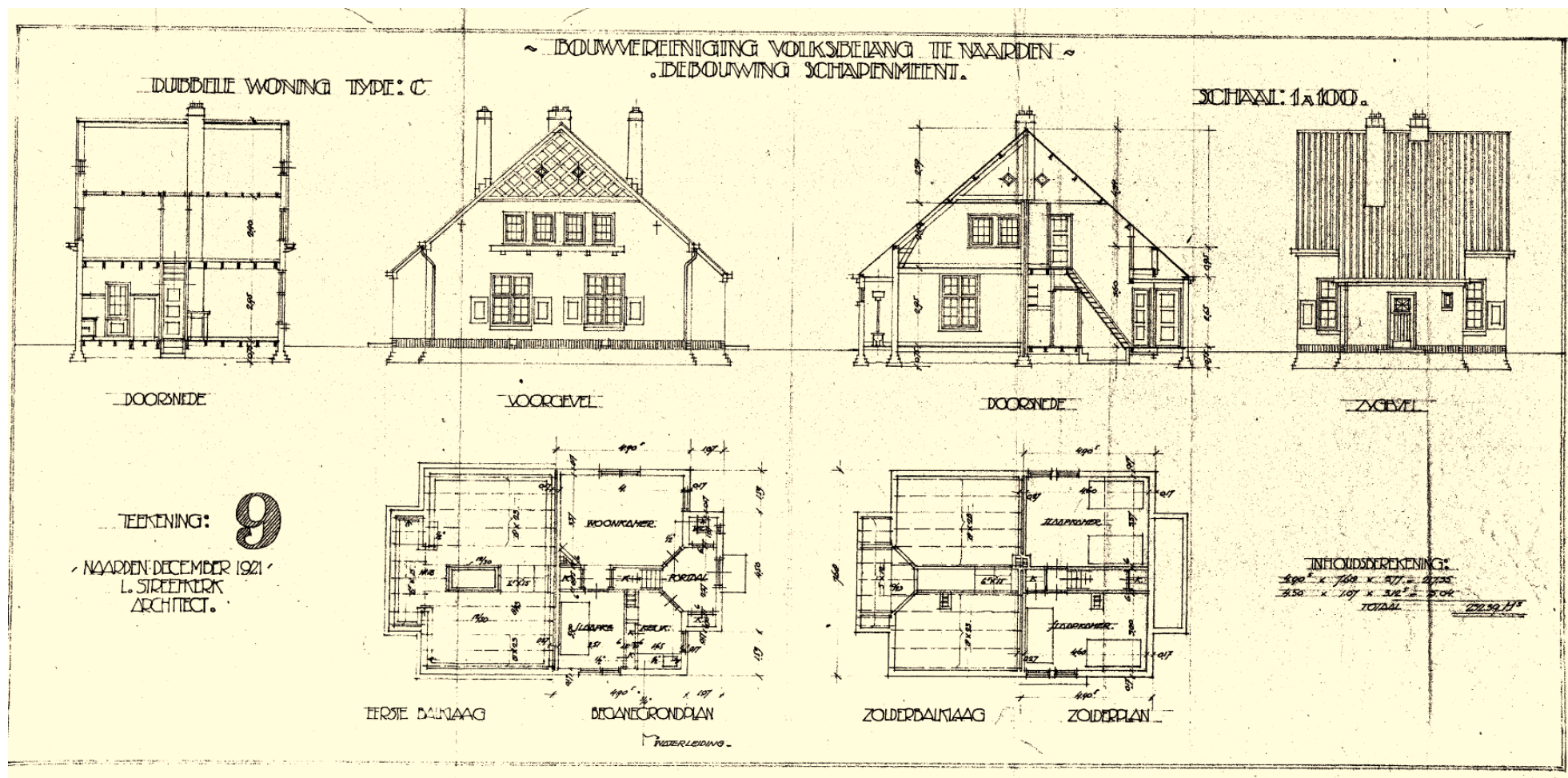
Aanbestedingen.

Voor rekening van de bouwvereniging „Volksbelang” te Naarden is aanbesteed het bouwen van 22 arbeiderswoningen aan de Schapenmeent aldaar. Laagste inschr. C. van Doorn te Utrecht, voor f 71.500.

Aanbesteding tweede fase. Algemeen Handelsblad 29-4-1922 Delpher.nl

Plattegronden, doorsneden en gevels van type B/D. L. Streefkerk Naarden dec. 1921 Stadsarchief dossier 1922.015

Plattegronden, doorsneden en gevels van type C, die in de as van de Huibert van Eijkenstraat aan de Evert de Bruijnstraat werd gebouwd. L. Streefkerk Naarden dec. 1921 Stadsarchief dossier 1922.015

In het toenmalige nummer 30 bij de familie Stegink was vanaf 1933 een groentewinkel gevestigd. Het feitelijke winkeltje was ondergebracht in de kamer aan de voorzijde. Moeder Stegink (hier op de foto in 1950) verkocht hier aardappelen en groenten. Fotocollectie Naarden SSAN092N+FRA 928

Piet Stegink ventte aanvankelijk met paard en wagen en later met de hier afgebeelde motorbakfiets (in de volksmond kontenknetter genoemd) de groenten en aardappels buiten de wijk. Uit: A.C. Slinger, "Een terugblik op de Schapenmeent (tuindorp Keverdijk) in: De Omroeper juli 1997 jrg 10, nr. 3 p. 89

Uit de situatietekening is af te leiden dat de straat en de woningen werden aangelegd op opgehoogde grond, de achtertuinen lagen lager. Tegen de achterkant waren paarsgewijs houten schuurtjes gebouwd. Achter de tuinen lag een bestaande sloot, vermoedelijk de sloten die op de oude kavelgrenzen lagen.

In de Tweede Wereldoorlog was de straat met de woningen van Volksbelang inmiddels omgeven door straten met sociale woningbouw en woningen voor middenstanders uit de jaren 30, waardoor inmiddels sprake was van een heuse wijk, die na de oorlog gestaag verder groeide. De

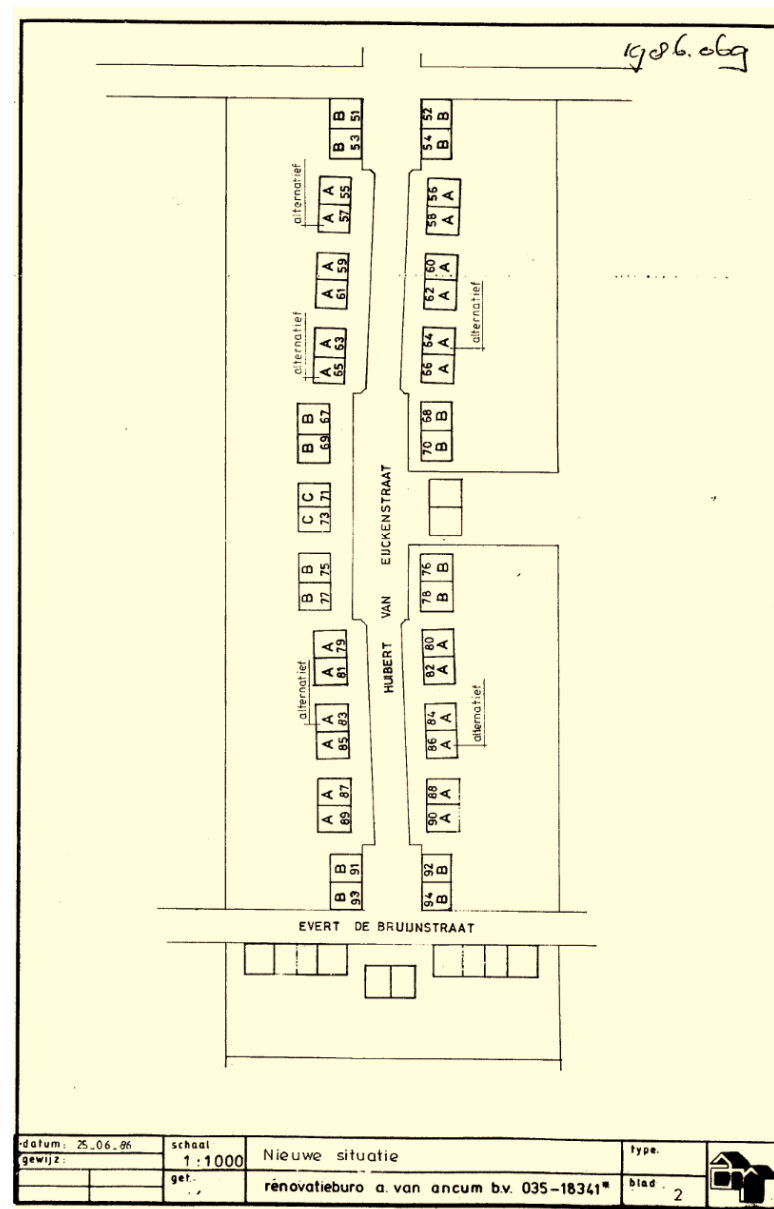

woningen werden vaak in aanvang met grote gezinnen bewoond. Dankzij de diepe achtertuinen was er ruimte voor het houden van dieren (kippen, varkens) en de aanleg van een moestuin.

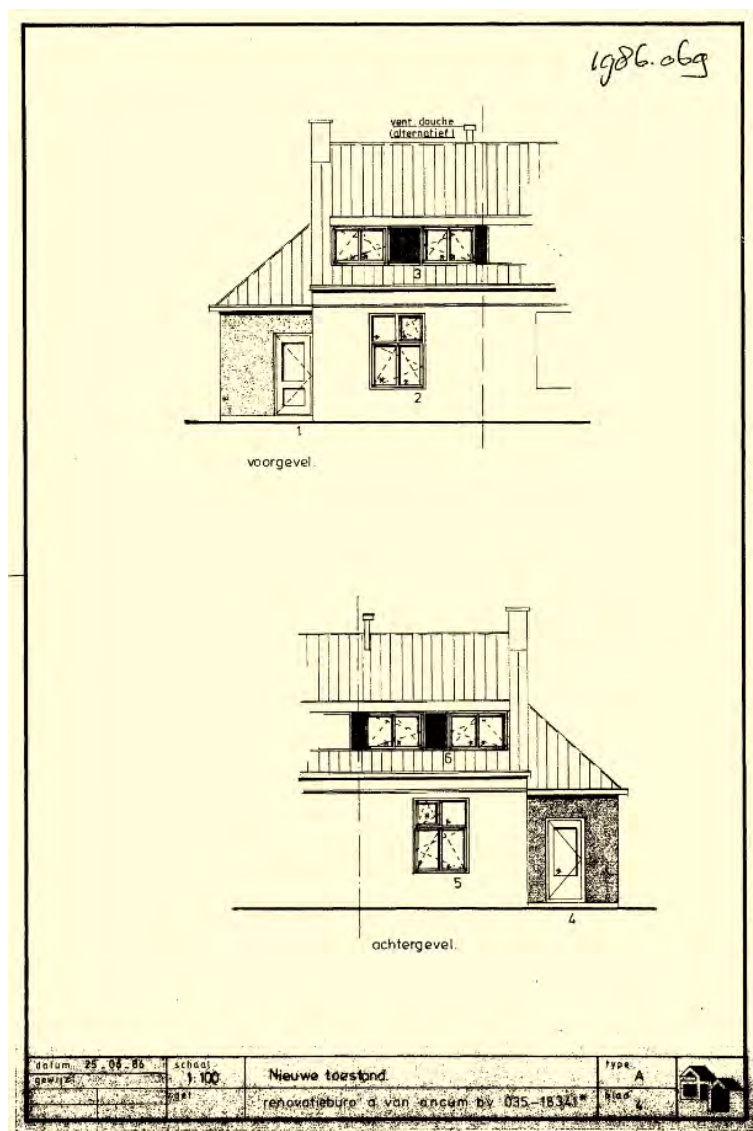
In 1950 werd de dwarsstraat die vanuit de Huibert van Eijkenstraat verliep over het barakkenkamp naar de Meerstraat opgeheven. Aan de zijde van de Huibert van Eijkenstraat werd op de vrijgekomen grond na opheffing van de dwarsstraat in 1950 een duplexwoning (nr. 72, 72a en 74, 74a) gebouwd, met de gevel iets terugliggend ten opzichte van de flankerende type B-woningen.

De opkomst van de auto zorgde vanaf de jaren 70 ook hier voor een herindeling van de bestratingen, waarbij parkeerplaatsen moesten worden aangelegd. De grindstoepen kregen tegels en van de oorspronkelijk laanbeplanting (in de straat stonden van meet af aan verspreid enkele platanen) verdwenen enkele bomen. Uiteindelijk werden er nieuwe bomen bijgeplant van een bloesemdragende soort (kers pruim/prunus cerasifera).

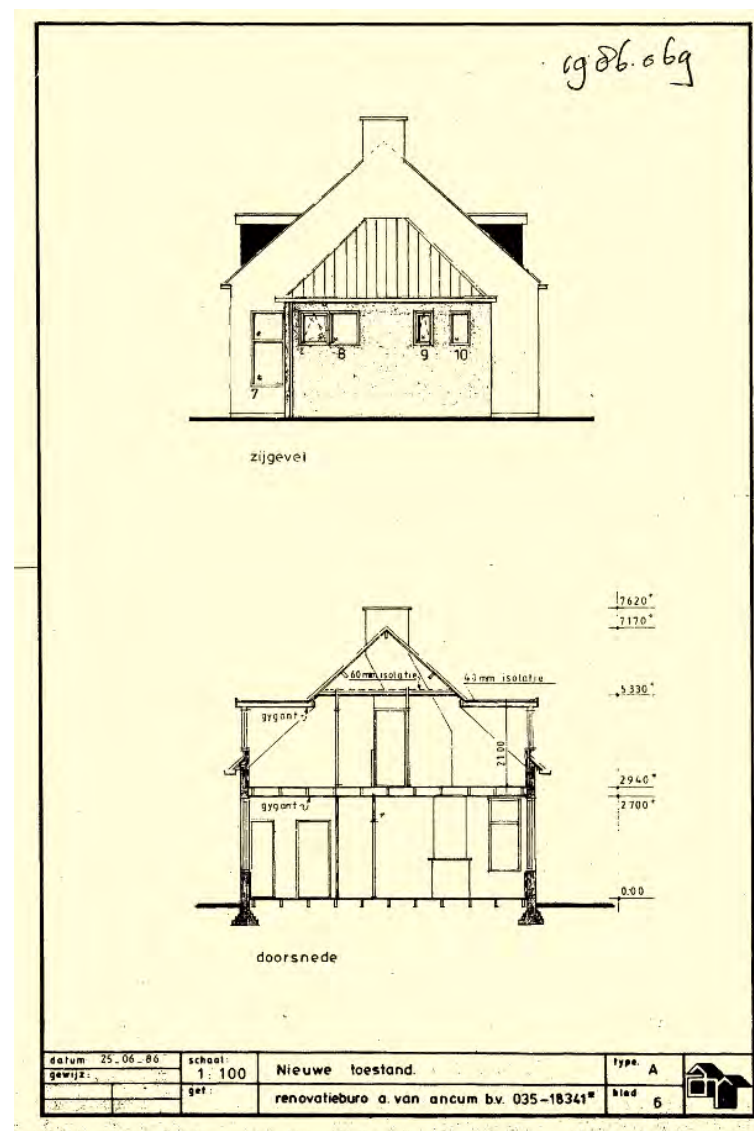
In 1985 werd door Woningbouwvereniging Volksbelang een renovatieplan gemaakt voor de dubbele woningen. Renovatieburo A. van Ancum bv uit Hilversum maakte de plannen en aannemersbedrijf Van de Brink en Koopman voerde het werk uit. De bouwvergunning werd ingediend op 19 september 1986 en verleend op 30 september. De uitvoering liep van 1986 tot 1988. Bij de renovatie was isolatie een belangrijk onderdeel. Bij de dakisolatie werden tevens de keramische Hollandse dakpannen vervangen door sneldekkers en werden de dakkapellen vervangen door exemplaren die bijna de gehele breedte van de gevel besloegen. Verder werden de gevels aan de binnenzijde geïsoleerd. Bij de keukenuitbouwen kon isolatie niet aan de binnenzijde plaats vinden, waardoor het isolatiepakket aan de buitenzijde werd aangebracht, waarna deze uitbouwen werden gepleisterd.

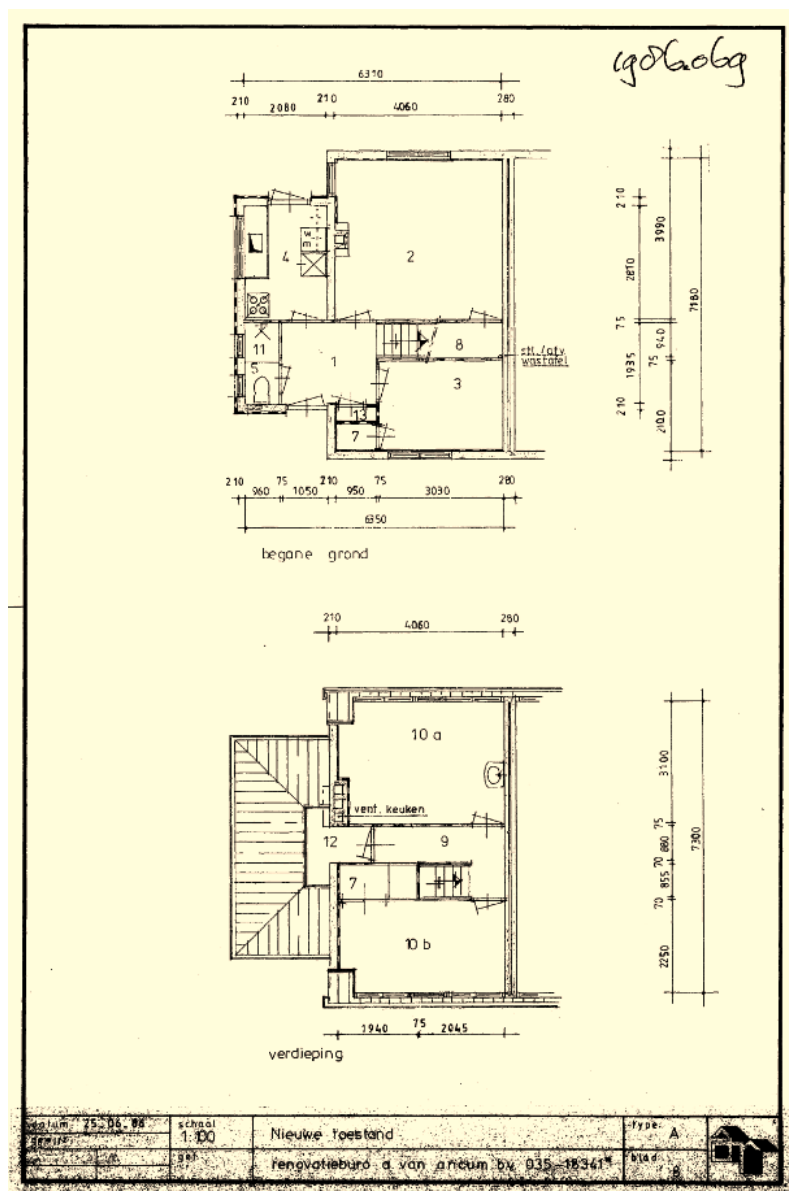
Situatietekening Huibert van Eijkenstraat. Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.069

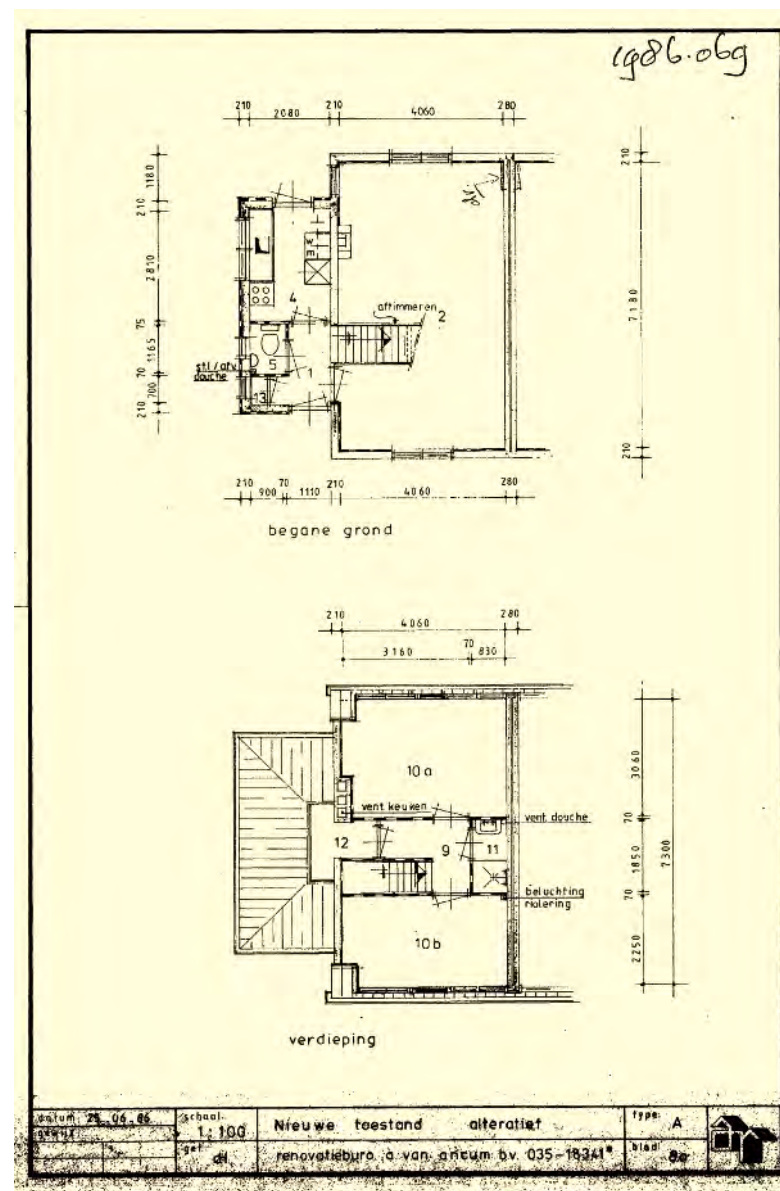
Renovatie woningen Huibert van Eijkenstraat. Type A, gevels nieuwe toestand. Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.069

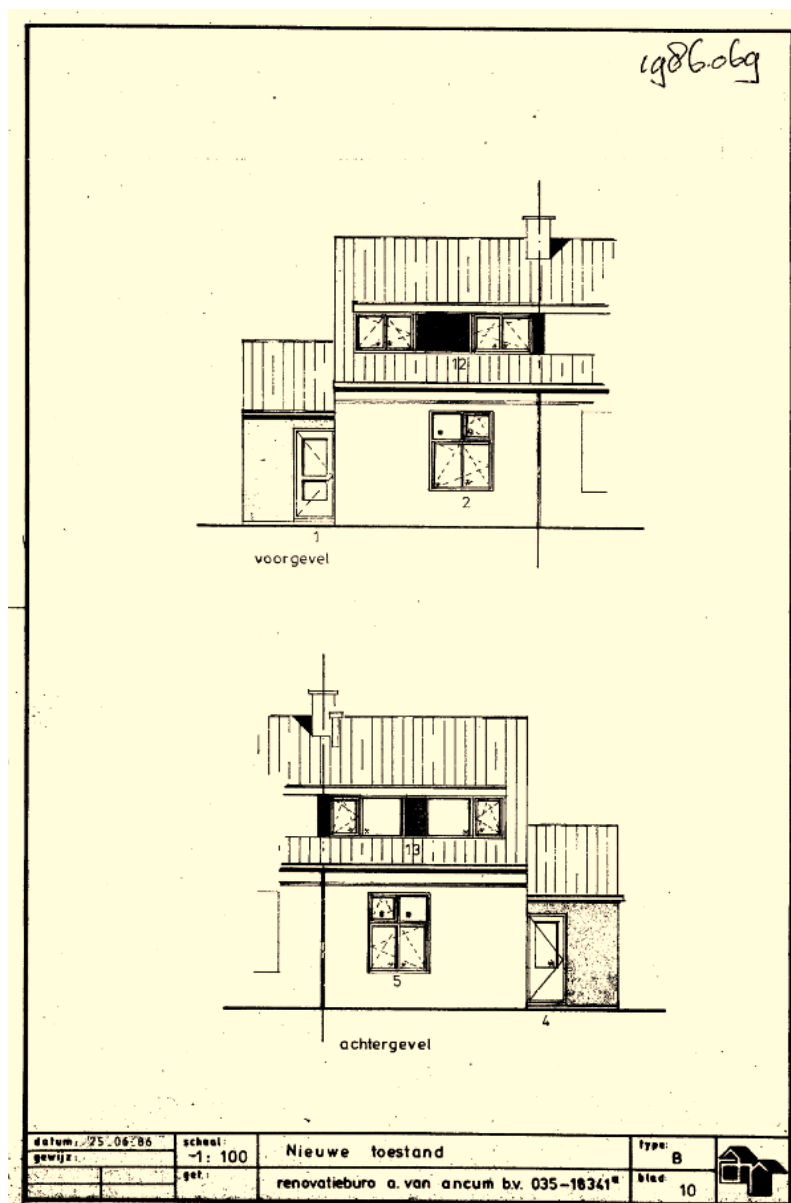
Renovatie woningen Huibert van Eijkenstraat. Type A, kopgevel en doorsnede nieuwe toestand. Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.069

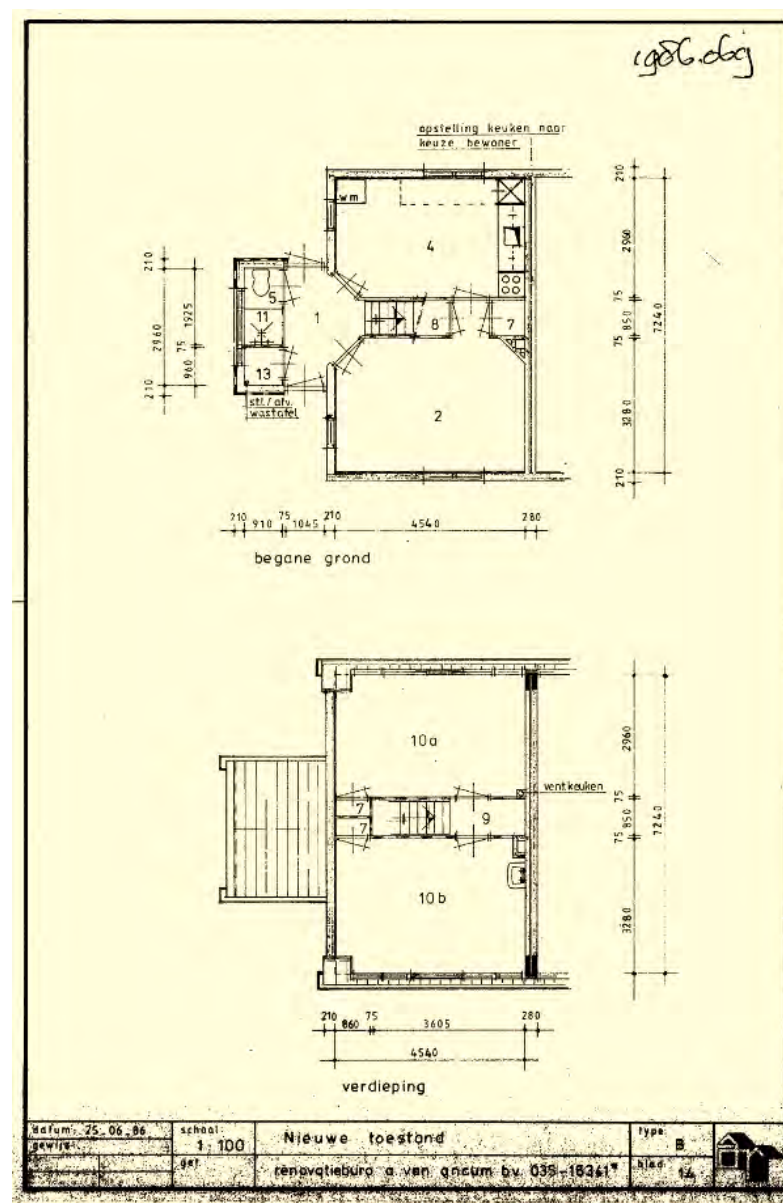
Renovatie woningen Huibert van Eijkenstraat. Type A, plattegronden nieuwe toestand.
Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.06g

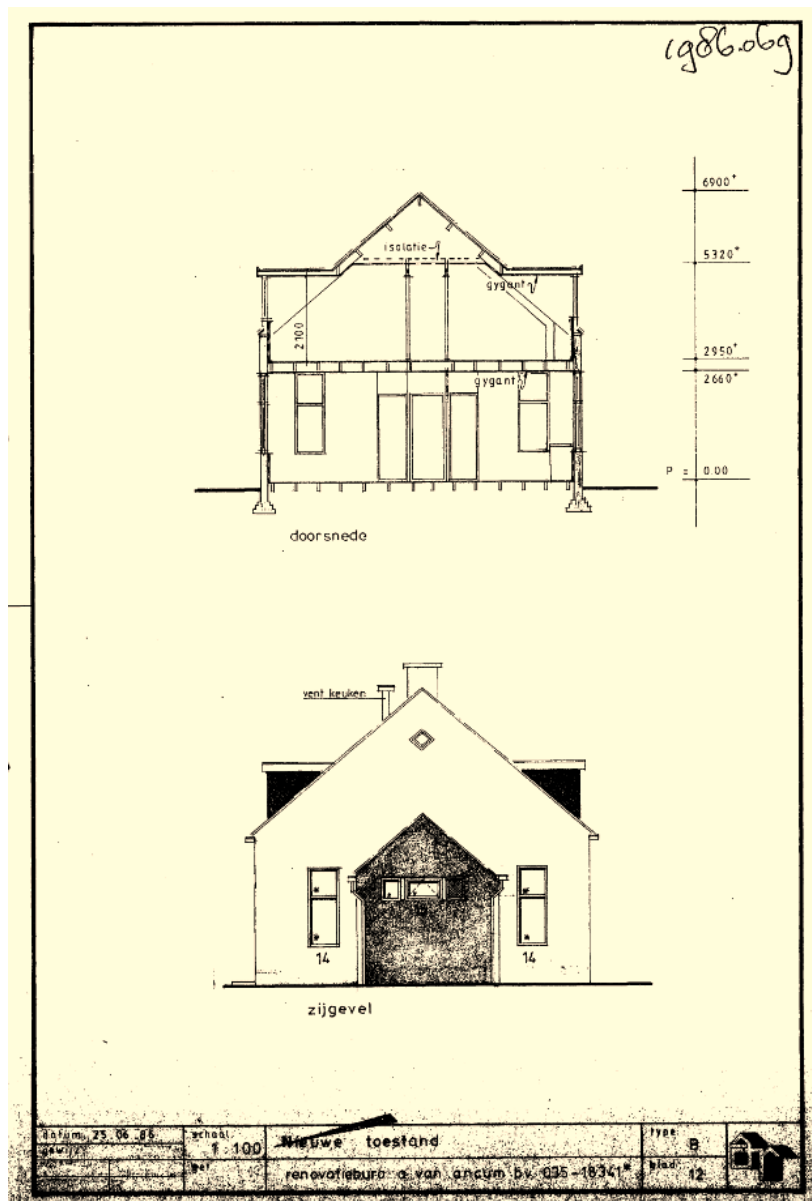
Renovatie woningen Huibert van Eijkenstraat. Type A, plattegronden nieuwe toestand-variant. Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.06g

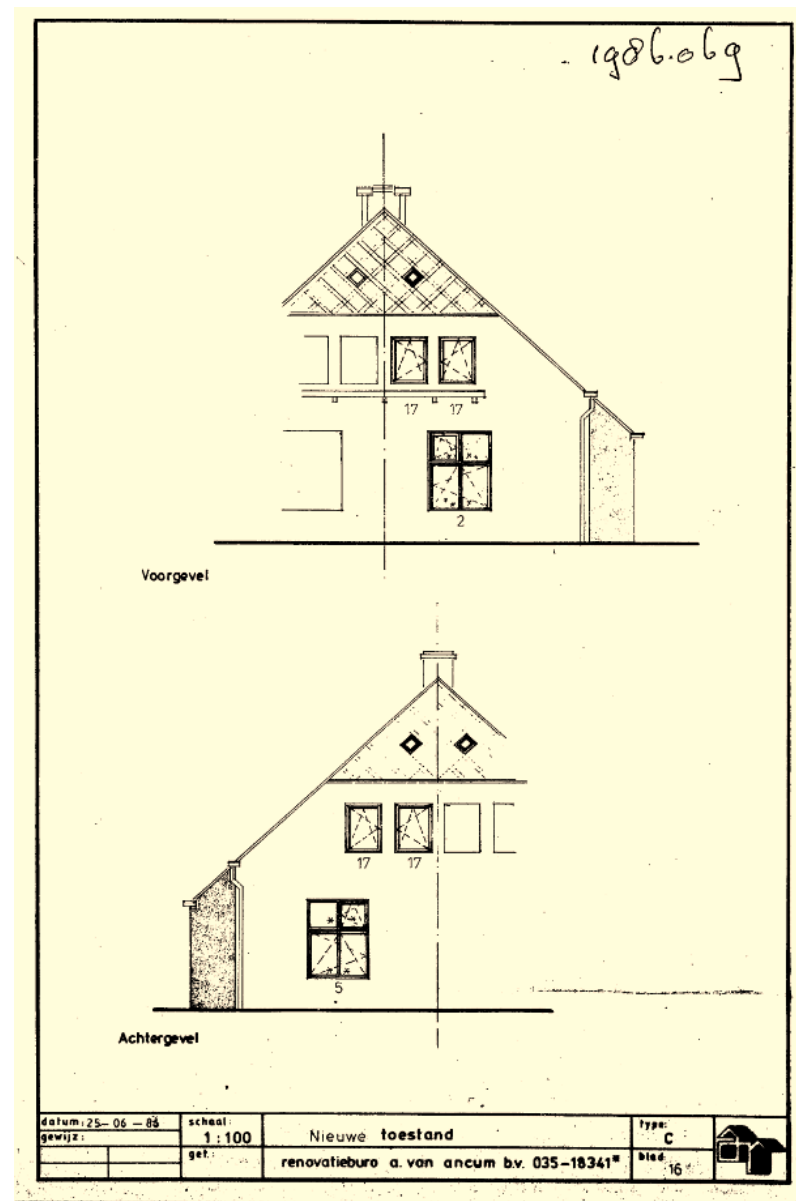
Renovatie woningen Huibert van Eijkenstraat. Type B, gevels nieuwe toestand.
Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.069

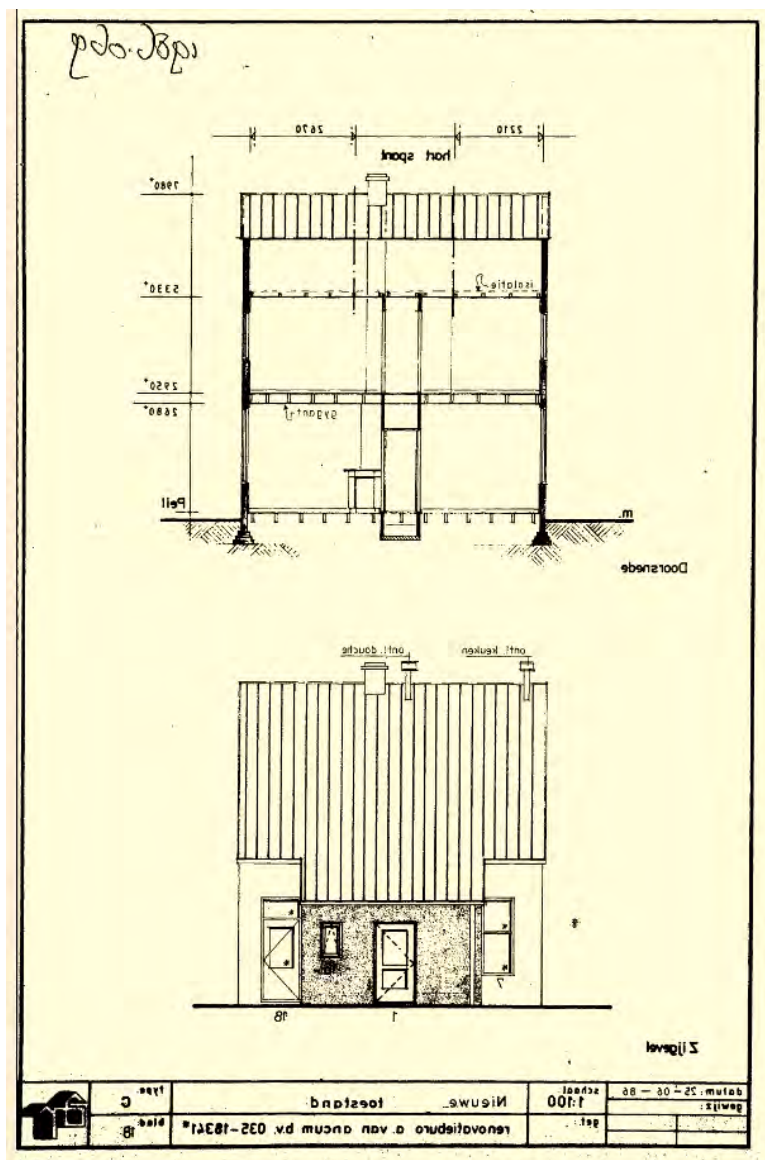
Renovatie woningen Huibert van Eijkenstraat. Type B, plattegronden nieuwe toestand.
Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.069

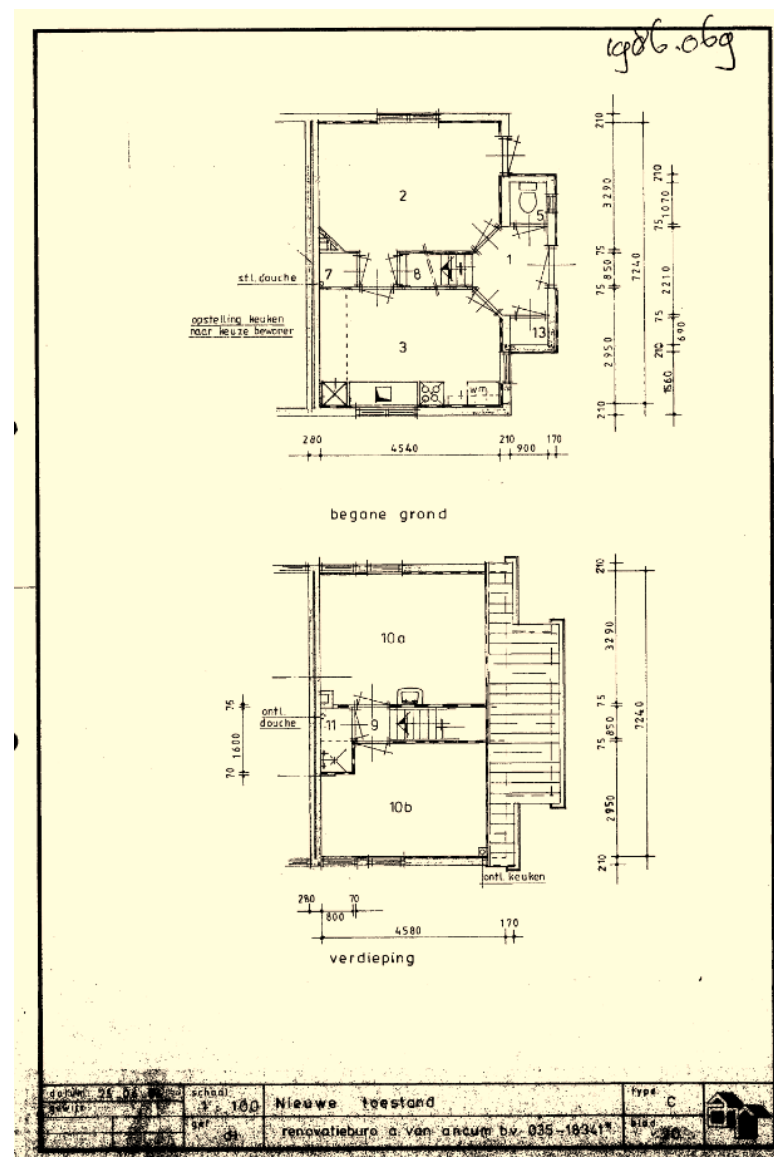
Renovatie woningen Huibert van Eijkenstraat. Type B, kopgevel en doorsnede nieuwe toestand. Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.069

Renovatie woningen Huibert van Eijkenstraat. Type C, gevels nieuwe toestand. Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.069

Renovatie woningen Huibert van Eijkenstraat. Type C, kopgevel en doorsnede nieuwe toestand. Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.069

Renovatie woningen Huibert van Eijkenstraat. Type C, plattegronden nieuwe toestand. Renovatieburo A. van Ancum bv. 1986. Stadsarchief Naarden dossier 1986.069

Type A woning voor de renovatie.

Type A woning na renovatie.

Foto's van voor de renovatie laten zien dat de oude roederamen toen al waren verwijderd en dat ook luiken bij de meeste woningen niet meer aanwezig waren. De vensters kregen nieuwe kozijnen en ramen zonder roedeverdelingen met dubbel glas. Bij de dakkapellen werd trespas toegepast in plaats van hout en zink dat bij de oorspronkelijke dakkapellen was gebruikt. Ook intern werden de woningen opgeknapt. Er kwamen nieuwe keukens en nieuwe plafonds, deuren en dergelijke, terwijl ook de indeling soms werd aangepast.

Foto uit de late jaren 70 met het centrale deel van de straat, met type B woningen en tussen de bomen een type C woning, laat zien dat al ruim voor de renovatie de roederamen en luiken waren verdwenen. Parkeren geschiedt dan nog langs de weg, deels op de stoep en op opritten bij de woningen van het type A.

Nog een foto uit de late jaren 70 van de straat. Parkeren geschiedt dan nog langs de weg deels op de betegelde stoepen en op opritten bij de woningen van het type A.

In de gevel van Huibert van Eijkenstraat 93 (type B woning) op de hoek met de Evert de Bruijnstraat is ter herinnering aan 75 jaar Woningbouwvereniging Volksbelang en afronding van de renovatie op 20 september 1989 door de secretaris/penningmeester R. Derks een gedenksteen onthuld. Net als de “eerste steen” is deze gedenksteen omlijst middels een eenzelfde bakstenen omlijsting. FH MAB 2020

⁴ Stadsarchief: DOSSIER 1998.122: vervangen van de bergingen door betonnen bergingen i.o.v. Woningstichting Naarden Huibert van Eijkenstraat

Zowel voor- als na de renovatie hebben individueel in tuinen en aan woningen bouwactiviteiten plaats gevonden. Sommige woningen kregen aangebouwde schuren of grotere schuren in de diepe achtertuinen. Ook kregen woningen soms een uitbouw aan de achtergevel. In 1998 vervangt de Woningstichting Naarden daar waar aanwezig de oude bergingen door betonnen bergingen.⁴ Gezien het feit dat meerdere bewoners al tientallen jaren in deze straat wonen en er soms zelfs zijn geboren en getogen is hen de gelegenheid geboden om hun woningen deels naar eigen inzicht aan te passen. Zo zien we dat sommige huizen met pannen gedekte luifels boven de entree hebben gekregen en bij de vensters weer luiken zijn aangebracht.

Een betonnen berging bij een woning van type A aan de even straatzijde. FH MAB 2020

Een betonnen berging en een bakstenen berging uit de naoorlogse periode. FH MAB 2020

De bergingen tussen de aanbouwen van de nrs. 57 en 59. Boven de deuren een luifel. FH MAB 2020

Een betonnen berging bij een woning van type B (nr. 54) aan de even straatzijde. FH MAB 2020

De tuin achter nr. 59. Een betonnen schutting scheidt de tuin van het achterpad. FH MAB 2020

2.3.2 Architectuur en bouwtypen

De architectuur die voor de woningen werd gekozen is een combinatie van expressionisme (Amsterdamse School) en traditionalisme. De hoofdvorm en detaillering van de vensters was overwegend traditioneel, het gevelwerk met siermetselwerkdetails (vooral bij de topgevel van type C) vertoont invloed van het baksteenexpressionisme. De gevels werden gemetseld in Vlaams verband, met een rollaag die de plint scheidt van de gevel daarboven. De vensters sluiten ook af met een rollaag en bezitten bakstenen lekdorpels. De borstwering van de zolder en de zijtopgevels kragen iets uit op een bakstenen bloktandlijst. De grote topgevel van type C (nrs. 71-73) heeft boven de vier zoldervensters een top met siermetselwerk in ruitpatronen met daarin twee ruitvormige venstertjes.

Er werden drie, in grootte en indeling verschillende typen toegepast. Men realiseerde aan de Huibert van Eijkenstraat twaalf blokken van type A, acht blokken van type B en één blok van type C.

Type A is wat betreft de omvang het kleinste type, een dubbelwoning onder een dwarsgeplaatst zadeldak met schoorstenen op de nokeinden en tegen de zijgevels een uitbouw onder een half tentdak met de entree in de gevel aan straatzijde. In het hoofdblok bevinden zich twee vensters, oorspronkelijk voorzien van een kruiskozijn met 6-ruits draairamen en 4-ruits bovenlichten en spiegelklampluiken ter plaatste van de onderlichten. In de achtergevel dito vensters als voor en een keukendeur in de uitbouw. Op het dak was een gekoppelde dakkapel aanwezig met per woning twee draairamen met 4-ruits verdeling waardoor roeden in een Andreaskruis waren geplaatst.

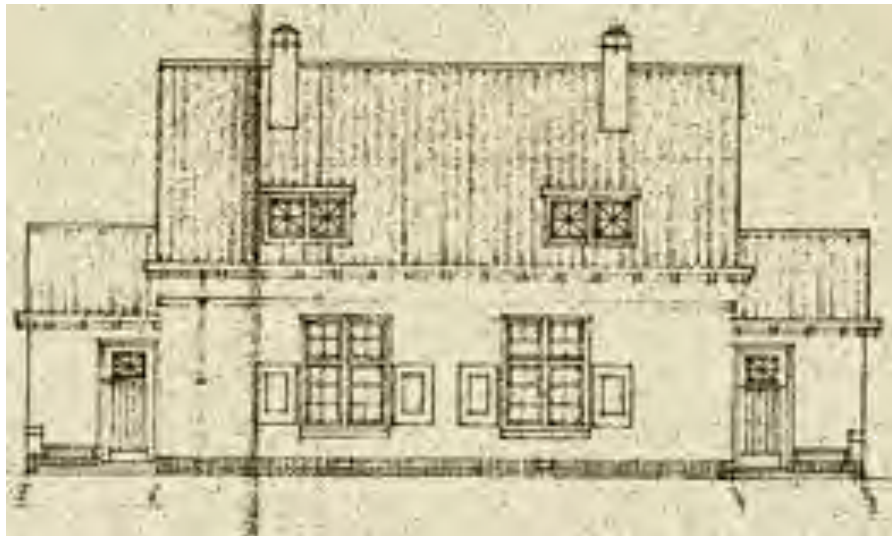
Tekening voorgevel van type A uit 1921.

Een type A (nr. 59-61) in de huidige vorm. FH MAB 2020

Type B lijkt in opzet sterk op type A, maar heeft een iets bredere gevel in het hoofdblok terwijl de uitbouw tegen de zijgevel in oppervlak weer iets kleiner is. Het is ook een dubbelwoning onder een dwarsgeplaatst zadeldak met oorspronkelijk schoorstenen op het voorschild en tegen de zijgevels een uitbouw onder een zadeldakje met de entree in de gevel aan straatzijde. In het hoofdblok bevinden zich twee vensters, oorspronkelijk voorzien van een kruiskozijn met 6-ruits draairamen en 4-ruits bovenlichten en spiegelklampluiken ter plaatste van de onderlichten. In de achtergevel dito vensters als voor en een keukendeur in de uitbouw. Op het dak was een per woning een dakkapel aanwezig met twee draairamen met 4-ruits verdeling waardoor roeden in een Andreaskruis waren geplaatst. In de topgevel een ruitvormig venstertje.

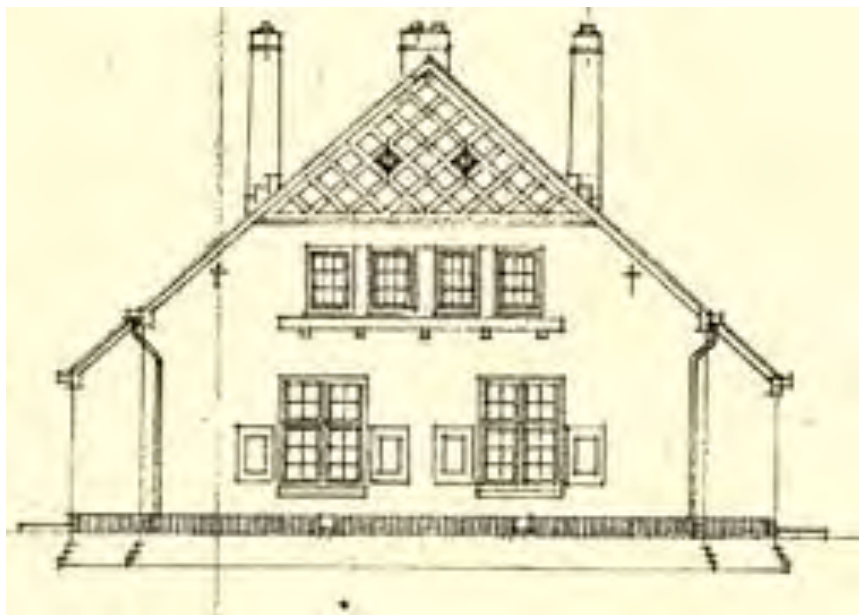

Type B, tekening voorgevel uit 1921

Een type B (nr. 51-53) in de huidige vorm. FH MAB 2020

Type C is volledig afwijkend van type A en B opgezet. Dit type is in de straat maar één keer gebouwd. Deze dubbelwoning heeft een hoofdblok met een naar de straat gerichte hoge topgevel (puntgevel) onder een zadeldak met tegen de zijgevels een rechthoekige uitbouw die onder een vanuit het hoofddak doorgetrokken lessenaardak is gevat. De entrees bevinden zich in de zijgevel van deze uitbouwen. Op de nok stond halverwege een gekoppelde schoorsteen en verder stond op de beide dakschilden een hoog oprijzende tweede schoorsteen. In het hoofdblok bevinden zich twee vensters, oorspronkelijk voorzien van een kruiskozijn met 6-ruits draairamen en 4-ruits bovenlichten en spiegelklampluiken ter plaatste van de onderlichten. Onder in de topgevel vier vensters met oorspronkelijk 9-ruits draairamen. Daarboven een geveltop met siermetselwerk en twee kleine ruitvormige vensters.

Type C, tekening voorgevel uit 1921.

Het type C (nr. 71-73) in de huidige vorm. FH MAB 2020

2.4 SOCIALE WONINGBOUW IN NAARDEN: 1880-1950.⁵

Gezinnen waarbij de uitwerpselen in een emmer verdwenen of in de tuin werden begraven. Nog maar enkele tientallen jaren geleden was het een deplorabele situatie in de oude vesting van Naarden. Als we alle krotten moeten opruimen, kunnen we half Naarden slopen, verzuchtte een raadslid in 1923. Weekblad 'Het leven' had toen net in de vesting een reportage - met foto's - gemaakt over de 'afschuwelijke krotten', 'weezinwekkende bouwsels' en 'vunzige, gore hokken'. De weigering van Defensie om de leegstaande legerbarakken ter beschikking te stellen werd in het artikel 'godgeklaagd' genoemd.

In deze vervallen kamer in Naarden-vesting woonde een gezin van tien. Vader, moeder, oma en zeven kinderen. Spaarnestad Photo 1923. [SFA022007825], Collectie Het Leven

Leegstaande barakken in Naarden in 1923. [SFA022007823], Het Leven, Spaarnestad Photo

Bussumerstraat 15-19 zijn ook kleine woningen met een 19de-eeuws uiterlijk, de kern kan eventueel ouder zijn. Foto Henk van D. Wikipedia.

⁵ Info afkomstig van Paul Schneiders, *Thuis in Naarden. 100 jaar Woningstichting. Naarden 2014*

Een rijtje arbeiderswoningen in de Huizerpoortstraat uit omstreeks 1900. De volkswoningbouw in die tijd was nog meestal in particuliere handen. Google.

Om aan die wantoestanden een einde te maken werd enkele jaren daarvoor, op 27 juli 1914, de woningcorporatie Volksbelang opgericht. De oprichting was letterlijk een coup, opgezet door de rijke bovenklasse van Naarden. Immers, amper een maand eerder lanceerde afdeling Naarden van de SDAP, de voorloper van de PvdA, het plan om in Naarden een woningbouwvereniging te stichten. Overal in ons land, onder meer in Hilversum en Bussum, begonnen arbeiders hun eigen corporaties, om zo te komen tot de bouw van menswaardigere woningen. Onder het Naarder plan van de socialisten stonden maar liefst 332 handtekeningen van inwoners.

Zeventien notabelen, zoals gemeenteraadsleden, de huisarts, maar ook fabrieksdirecteur Dudok van Heel van de Chemische Fabriek Naarden, kwamen gelijk met een tegenzet en richtten snel zelf een corporatie op. Ze namen zodoende de socialisten dus de wind uit de zeilen. De gemeenteraad ging vervolgens akkoord en ook het Rijk kwam tot erkenning van deze Woningbouwvereniging binnen de Woningwet van 1901. De notabelen achter Volksbelang waren echter allerm minst conservatieve kapitalisten en uitbuiters. In bijna alle gevallen ging het om sociaal betrokken mensen. Toch bouwden zij liever zelf sociale woningen voor de gewone man en vrouw, dan dat zij dat aan de socialisten van de SDAP overlieten. Deze 'Heeren Zeventien' begonnen met een startkapitaal van 510 gulden, bestaande uit 51 aandelen van een tientje.

Voor de bouw van de eerste sociale woningen in de vesting Naarden werd in februari 1915 een lapje grond aangekocht op de hoek van de Kloosterstraat en Huizerpoortstraat. Hier bouwde Volksbelang in een U-vorm het eerste eigen sociale woningbouwcomplex binnen de Woningwet in 1916-1917. De Naardense architect L. Streefkerk, die later ook de Volksbelang-woningen in de Huibert van Eijkenstraat ontwierp, werd bij dit eerste complex als ontwerper ingeschakeld. Bij dit complex is sprake van geschakelde woningen in rijtjes in een U-vorm langs drie straten (Huizerpoortstraat, Oostwalstraat en Kloosterstraat. Opvallend bij dit complex is de traditionele opzet met siermetselwerk rond de vensters en langs de dakranden. Verder de ruitmotieven in de topgevels van de tweelaags risalietwoningen die als accenten de éénlaags rijtjeswoningen onderbreken en een verdieping hebben. Sommige van deze details keren terug in de woningen uit 1921-22 aan de Huibert van Eijkenstraat.

Het eerste Volksbelang woningbouwcomplex van 1916-1917 in een U-vorm (binnen de gele rechthoek) heeft de adressen Kloosterstraat 66-80, Oostwalstraat 2-4, Huizerpoortstraat 25-39. Het complex is beschermd als gemeentelijk monument. Google Maps.

De woningen van Volksbelang uit 1917 aan de Huizerpoortstraat. De details van vensters, deuren en Dakkapellen zijn gaaf bewaard gebleven. Henk van D Wikipedia

Na de Eerste Wereldoorlog was het beleid van Volksbelang gericht op woningbouw buiten de vesting. Dankzij de opheffing van de Schapenmeent als Verboden Kringgebied kon men hier na 1920 gaan bouwen zoals we eerder zagen. De woningbouw van Volksbelang in de Huibert van Eijkenstraat sluit wat betreft de architectuur nog aan bij de wat oudere woningen in de vesting maar heeft een andere, meer dorpse opzet met alleen dubbele woningen. Hoewel zowel Volksbelang als particuliere investeerders de woningbouw buiten de vesting op volle kracht wilden doorzetten gooide de wereldwijde economische crisis in het Interbellum roet in het eten. Toch werden er nog woningcomplexen gebouwd in jaren 30. Sociale woningbouw verrees zo aan de Evert de Bruijnstraat, de G.

Schippersstraat en de B. van Rooijenstraat, terwijl in Gen. Kraijenhoffstraat, Meerstraat en Kolonel van Brienestraat woningbouw in complexvorm voor de middenstand verrees. De woningen aan de G. Schippersstraat 2-8 dateren uit 1926 en werden opgezet in een rijtje met een begane grond en een steil mansardedak waarin de slaapkamers waren ondergebracht. De kruis- en kloostervensters kregen luiken net als bij de woningen van de Huibert van Eijkenstraat. In de geveltoppen is ook een ruitvormig venstertje aanwezig, maar het gevelwerk is verder sober uitgevoerd.

Het blokje G. Schipperstraat 2-8 op de hoek de hoek met de Huibert van Eijkenstraat dateert uit 1926. Google.

De woningbouw aan de Evert de Bruijnstraat en B. van Rooijenstraat dateert uit 1930 en 1932. Deze rijtjeshuizen, deels éénlaags en deels tweelaags, zijn reeds gebouwd in wat later als de jaren 30-stijl werd omschreven, met prominent aanwezige hoge steile zadeldaken met goten met een groot overstek en brede vensters. De dakkapellen zijn hier veelal in doorlopende reeksen uitgevoerd met platte daken, eveneens met een groot overstek. De woningbouw in complexvorm voor de middenstand aan de Gen. Kraijenhoffstraat, Meerstraat en Kolonel van Brienestraat dateert uit 1933 en bezit dezelfde architectuur als de woningbouw aan de Evert de Bruijnstraat en B. van Rooijenstraat, maar hier zijn ook erkers en rijker uitgevoerde deuren in rondboogopeningen toegepast.

Sociale woningbouw uit 1930-32 aan de Evert de Bruijnstraat. Google.

Boven en onder, tweelaags en éénlaags sociale woningbouw uit 1932 aan de B. van Rooijenstraat. Google.

Middenstandswoningen in rijtjes uit 1933 aan de Meerstraat. Google.

Middenstandswoningen in rijtjes uit 1933 aan de Generaal Kraijenhoffstraat. Google.

Als na de Tweede Wereldoorlog de sociale woningbouw eindelijk op grote schaal kan worden opgepakt overheerst in de architectuur van de vroege jaren 50 nog altijd de traditionele rijtjeswoning. De woningen in het gebied van de Kolonel van Brienestraat, Tets van Goudriaanstraat, Kolonel Verveerstraat en Ten Boschstraat zijn dan ook opgezet in rijtjes, echter wel inmiddels met een verdieping en met rode pannen gedekte zadeldaken, waarvan de dakhelling echter minder steil is dan die van de jaren 30 architectuur. Verderop in de jaren 50 wordt de detaillering van vensters en deuren minder traditioneel en zien we betonelementen rond de gevelopeningen verschijnen. Dit woningbouwtype in rijtjes is ook nog populair in de vroege jaren 60, al komt dan de systeembouw steeds meer opzetten, waarbij vlakken met metselwerk worden afgewisseld met vlakken met geheel houten puien en borstweringen.

Woningbouw uit 1952 aan de Tets van Goudriaanstraat. Google.

Woningbouw uit 1951 aan de Kolonel van Brienestraat. Google.

Woningbouw uit de vroege jaren 60 aan de Kolonel Michaëlstraat, waarbij reeds systeembouw is toegepast. Google.

3 ANALYSE VAN HET COMPLEX

3.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk zoomen we in op het deel van de Huibert van Eijkenstraat waarin in 1921-23 de woningen van Volksbelang zijn gebouwd inclusief de naoorlogse inbreiding. Deze straat vormde de kern van het eerste project van Volksbelang buiten de vesting en vormde toen in feite een op zich staande buurt.

Na een korte uiteenzetting over de historische context wordt ingegaan op de stedenbouwkundige en de architectonische karakteristiek. Het geheel wordt besloten met een beargumenteerde (quickscan)waardering en een catalogus van de aanwezige bouwtypen.

Uitsnede van de kaart van tuindorp Keverdijk met in rood gemarkeerd het onderzochte gebied. BAGviewer.

3.2 HUIBERT VAN EIJKENSTRAAT (1921-1923/1950)

3.2.1 Algemene gegevens

Opdrachtgever

Woningstichting Volksbelang (1921-1923 en 1950)

Architect

L. Streefkerk, Naarden (1921-1923)

Bouwperiode

1921-1923 (type A, B en C) en 1950 (Duplex nr. 71, 71a, 73, 73a)

Omschrijving bij planvorming

Complex van 30 woningen in de Huibert van Eijkenstraat voor Volksbelang (1921-1922)

Complex van 12 woningen in de Huibert van Eijkenstraat voor Volksbelang (1922-1923)

Duplexwoning in de Huibert van Eijkenstraat 72/72a/74/74a voor Volksbelang (1950)

Adressen woningen (1921-23)

Huibert van Eijkenstraat 56-66 (type A)

Huibert van Eijkenstraat 80-90 (type A)

Huibert van Eijkenstraat 55-65 (type A)

Huibert van Eijkenstraat 79-89 (type A)

Huibert van Eijkenstraat 52-54 (type B)

Huibert van Eijkenstraat 68-70 (type B)

Huibert van Eijkenstraat 76-78 (type B)

Huibert van Eijkenstraat 92-94 (type B)

Huibert van Eijkenstraat 51-53 (type B)

Huibert van Eijkenstraat 67-69 (type B)

Huibert van Eijkenstraat 75-77 (type B)

Huibert van Eijkenstraat 91-93 (type B)

Huibert van Eijkenstraat 71-73 (type C)

	Volksbelangwoningen type A Geschakelde woningen één bouwlaag met dwarskap
	Volksbelangwoningen type B Geschakelde woningen één bouwlaag met dwarskap
	Volksbelangwoningen type C Geschakelde eengezinswoningen, anderhalve bouwlaag met langskap
	Overige bouwwerken (aanbouwen, schuurtjes e.d.)
	Volksbelangwoningen Duplex (1950)

3.2.2 Stedenbouwkundige karakteristiek

Ligging en begrenzing

De Huibert van Eijkenstraat ligt in een wijk die thans wordt aangeduid met de naam tuindorp Keverdijk. Dit gebied stond in de vroege 20ste eeuw nog bekend als de Schapenmeent, hoofdzakelijk gemeenschappelijk gebruikte agrarische weidegronden die lagen tussen de Naarder trekvaart en de Keverdijk, direct westelijk van de vesting Naarden. De haaks op de trekvaart geprojecteerde Huibert van Eijkenstraat was de eerste in dit gebied van bebouwing voorziene straat die de start vormde van een wijk met een overwegend rationele rechtlijnige structuur, waarin onder meer bij de Evert de Bruijnstraat en Majoor Kampsstraat meer tuindorp-achtige elementen aanwezig zijn met gebogen straten.

Karakteristiek: opzet, structuur en verkaveling

Het bouwplan omvatte de bouw van een aantal dubbele woningen op diepe haaks op de straat gerichte kavels langs een vanuit een reeds aanwezige buurtschap doorgetrokken straat. Deze straat werd verhard (klinkerbestrating) en zowel in de buurtschap bij de molen De Hoop als bij de nieuwe woningen verbreed en voorzien van voetpaden met grind. De meeste woningen kregen een met houten lage hekken afgescheide voortuin en een diepe achtertuin met tegen de erfgrens van de tuin aan de achterzijde gekoppelde houten schuurtjes. Achter de achtertuinen verliep aan beide zijden van de straat een sloot.

Bij de entree van de straat aan beide zijden werd een type B woningblok geplaatst die dichter op de straat werd geprojecteerd als de daarop volgende blokken met type A woningen. Deze type B woningen kregen ook geen voortuin, maar langs de straat werd in de brede stoep voor deze woningen een plantsoenstrook met bomen aangelegd. Aan de oneven zijde

(westelijke zijde) staan halverwege de straat de twee type B blokken en de type C woningen teruggeplaatst ten opzichte van de type A woningen. Deze woningen kregen wel een voortuintje maar ook hier werden net als bij de entree van de straat in de brede stoep voor deze woningen drie plantsoenstroken met bomen aangelegd. De twee type B woningen aan de overzijde, die ter weerszijden van de aansluiting van de dwarsstraat stonden hadden ook geen voortuin maar wel in de brede stoep voor deze woningen een plantsoenstrook met bomen.

De Huibert van Eijkenstraat met nog het oorspronkelijke profiel en inrichting met de grindstoepen en houten hekken langs de voortuinen.

- = Straat
- = Stoep
- = Plantsoen met bomen
- = Tuin

De oorspronkelijke inrichting van de straat geprojecteerd op de oorspronkelijke
situatietekening. Bewerking FH MAB 2020

Groen, inrichting van de openbare ruimte

Het buurtje heeft als belangrijkste openbare groenstructuur nog de bescheiden plantsoenen bij de entrees van de straat en bij het middendeel van de straat waar een breder profiel aanwezig is. Van de oorspronkelijke aanplant (twee platanen per strook) zijn in het centrale deel van de straat aan de oneven zijde nog twee exemplaren gespaard alsmede een plataan in het plantsoenstrookje in de even zijde bij de entree vanuit de G. Schippersstraat. Enige tijd geleden zijn deze plantsoenstroken opnieuw beplant met struiken en thans nog jonge bomen (kerspruim/prunus cerasifera). Verder bestaat het groen in dit buurtje uit gazons, hagen, struiken en veelal jonge bomen op de percelen rond de woningen. De voortuintjes kennen thans sterk uiteenlopende afscheidingen in de vorm van houten- en ijzeren hekken, terwijl sommige tuinen thans grotendeels verhard zijn. De type B woningen in het centrale deel aan de even zijde hebben na het verdwijnen van de dwarsstraat en de invulling van een blok duplexwoningen in 1950 ook een eigen voortuin gekregen. Door de komst van de auto is de ruimte tussen de huizenblokken thans geheel verhard om daar waar mogelijk een oprit te realiseren.

De grindstoepen zijn na de Tweede Wereldoorlog betegeld en pas veel later bij een herinrichting van de straat op het zelfde niveau gebracht als de straat. Wel is ter onderscheid van de rijbaan en stoepzone de rijbaan van klinkerbestrating voorzien en de stoepen van tegels. Aan de oneven zijde zijn in de stoep parkeervakken aangelegd in grijze en zwarte betonstenen en de straat kreeg bij de entrees en het middengedeelte verkeersdrempels bestraat met cementtegels net als de stoepen.

Entree van de straat bij nr. 51-53. Aan de straat de oude plantsoenstrook, thans voorzien van jongere aanplant. FH MAB 2020

Het middendeel van de straat naar het zuiden gezien met aan de straat de oude plantsoenstrook, met nog twee oude platanen en jongere aanplant. FH MAB 2020

Verkeersdrempel in het middendeel van de straat gezien naar het noorden. FH MAB 2020

Tussen de woningen is het gebied bestraat voor opritten. FH MAB 2020

De in de stoep aan de oneven zijde aangelegde parkeervakken. FH MAB 2020

3.2.3 Bebouwingskarakteristiek

De bebouwing van de Huibert van Eijkenstraat tussen de aansluiting van de G. Schippersstraat en de Evert de Bruijnstraat bestaat uitsluitend uit in blokjes van twee geschakelde éénlaags woningen met kap, in drie typen. De daken zijn bij alle typen voorzien van rode golfpannen (sneldekkers, oorspronkelijk verbeterde Hollandse pannen) en op de nokken van enkele panden nog bakstenen schoorstenen.

Alle drie de oorspronkelijke typen uit 1921-23 hebben gevels gemetseld in rode baksteen in Vlaams verband (de aanbouwen tegen de zijgevels zijn in halfsteens verband, bij de renovatie voorzien van een buitenisolatie met pleisterwerk) en een trasraam met afsluitende rollaag in grijs gesinterde steen. De gevelopeningen sluiten ook af met rollagen en de vensters hebben bakstenen lekdorpels. Bij de woningen uit de eerste fase (1921-22) is het platvolle voegwerk van een roze kleur voorzien, bij de woningen van fase 2 (1922-23) is deze bijkleuring niet toegepast.

Zoals gezegd verschilt type B in de opzet van de aanbouwen (smaller en met een zadeldak afgesloten) en de breedte van het hoofdblok van type A. In de zijgevels heeft het type B boven de aansluiting van het zadeldakje van de aanbouw op de gevel een getrapt oplopende uitkragende baksteenlijst. Verder bezitten type A en B dezelfde bloktandlijst aan de onderzijde van de borstwering van de zolder.

Type C is met de hoge topgevel aan de straatzijde met siermetselwerk in ruitpatronen in de top het meest markante type, dat echter maar één keer centraal in de straat voorkomt.

Het woningtype uit 1950 betreft een tweelaags duplexwoning met zadeldak dat met de nok parallel aan de straat ligt. De gevels zijn gemetseld in een gele baksteen in halfsteens verband. Hier bezitten de vensters halfsteens hoge rollagen. De deuren bezitten betonnen gestileerde klassieke omlijstingen.

De voorgevels van alle typen hebben een gespiegelde symmetrische indeling. Bij type A en B ligt de entree in de voorgevel van de aanbouw en bij type C in de zijgevel van de aanbouw.

Bij alle typen is bij een renovatie in 1989 de oorspronkelijke detaillering van de vensters met roedenramen niet meer aanwezig. De roeden zelf waren al voor deze renovatie grotendeels verdwenen, maar bij de renovatie zijn ook de kozijnen en ramen vervangen. Verder zijn de oorspronkelijke deuren vervangen en zijn veel schoorstenen verdwenen. Ook zijn de dakkapellen vervangen door in trespa uitgevoerde exemplaren over bijna de gehele breedte van de gevel.

Een deel van de woningen bezit nog het naoorlogse betonnen schuurtje voorzien van een lessenaardakje. Verder zijn er veel, later gerealiseerde houten- en stenen bouwsels (garages, schuurtjes) aanwezig op de achtererven.

Type A, nrs. 59-61. FH MAB 2020

Type C, nrs. 71-73. FH MAB 2020.

Type B, nrs. 51-53. FH MAB 2020

Siermetselwerk topgevel type C. FH MAB 2020

Detail metselwerk type B, eerste fase, Vlaams verband met roze gekleurde voegen. FH MAB 2020

Detail metselwerk type B, eerste fase, plint met rollaag in grijze steen. FH MAB 2020

Type B met getrapte baksteenlijst boven aansluiting van het dakje van de aanbouw. FH MAB 2020

De type A woningen met de nummers 57 en 61 hebben nog hun oorspronkelijke topgevel met schoorsteen. FH MAB 2020.

Stichtingssteen omgeven door uitkragend siermetselwerk in gevel type C woningen. FH MAB 2020

Steen ter herinnering aan de renovatie en 75 jaar Volksbelang omgeven door uitkragend siermetselwerk in gevel type B woningen (nrs. 91-93). FH MAB 2020

3.2.4 Bijzondere waarden

Deze paragraaf beschrijft de cultuurhistorische waarden van het complex. Allereerst wordt ingegaan op de historische, de ruimtelijke en de architectuurhistorische waarden en komen aspecten als gaafheid en zeldzaamheid aan de orde. Het quickscanformulier geeft een indicatie van de hoogte van de aangetroffen waarden aan de hand van een groot aantal criteria, gebaseerd op de waarderingssystematiek voor complexen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (2009).

Historische waarden

De buurt heeft historische waarde als tastbare herinnering aan de eerste “planmatige” leniging van de woningnood in de geest van de Woningwet van 1901 door een in 1914 opgerichte woningstichting in de vroege jaren 20 buiten de vesting. Het was de eerste woningbouw in steen buiten de vesting meteen nadat een deel van de zogenaamde Verboden Kringen (schootsveld van de vesting) bij Koninklijk Besluit van december 1920 buiten de Kringenwet kwam te vallen, waardoor het bouwen van stenen huizen mogelijk werd. De straat, die in feite een voortzetting was van de straat van de buurtschap rond de molen De Hoop, was de eerste aanzet tot een volledige woonwijk, die tussen 1925 en 1980 in fasen tot stand kwam aan de westzijde van de vesting Naarden.

Dit initiatief zou er toe bijdragen dat naast de woningstichting ook de bedrijven en particuliere investeerders kort daarna ook zelf arbeiders- en middenstandswoningen lieten bouwen, maar ook toen nog vanwege de economische crisis van de jaren 30 bescheiden van omvang. In de aanleg en de bebouwingstypologie herkennen we de opvattingen uit de periode van het Interbellum. De structuur is een relict van een verder minder ambitieus opgezette uitbreiding volgens het tuindorp-principe. De huizen zijn in hun

vorm en architectuur, waarbinnen expressionisme en traditionalisme wordt vermengd, kenmerkend voor de architectuur uit het interbellum in de dorpen en steden buiten Amsterdam.

Tevens is er sprake van historische waarde als oudste onderdeel van de langdurige stedelijke ontwikkelingsgeschiedenis van dit westelijke deel van Naarden, in het bijzonder de oorspronkelijke Schapenmeent, later tuindorp Keverdijk genoemd. Deze wijk westelijk van de oude vesting toont een staalkaart van grote en kleine stedenbouwkundige deelplannen en complexmatige invullingen uit globaal de periode 1925-1980, met het zwaartepunt in de vroege naoorlogse periode. Verreweg het leeuwendeel van deze woningbouw is uitgevoerd in rijtjes en niet zoals in het oudste deel aan de Huibert van Eijkenstraat in blokjes van twee woningen.

Ruimtelijke waarden

Het buurtje heeft cultuurhistorische waarde als oudste onderdeel van het grotere, sterk gelaagde stedenbouwkundige geheel van tuindorp Keverdijk, als uitvloeisel van het al in 1917 en daarna in 1923 uitgezette uitbreidingsplan van Naarden. Tevens is de buurt van belang vanwege de specifieke opzet als onderdeel van een vroege eenvoudige tuindorppachtige structuur, met ruim opgezette tweeslagwoningen met een voortuin en stoep en diepe achtertuinen die ook werden gebruikt voor zelfvoorzienende agrarische activiteiten (moestuin, klein vee). Ligging en contouren met het zich verbredende profiel in het middendeel van de straat verwijzen deels nog naar destijds (in 1921) voor het gebied geplande structuren.

Architectuurhistorische waarden

De door de lokale architect L. Streefkerk ontworpen en door veelal lokale aannemers en bedrijven uitgevoerde woningen zijn in hun opzet en constructie typerend voor de sociale woningbouw van het Interbellum.

Latere renovaties hebben met name de details van gevelopeningen doen wijzigen en het oorspronkelijke materiaalgebruik en formaat van dakkapellen gewijzigd. Verder is de gepleisterde afwerking van de bij de renovatie hier toegepaste buitenisolatie van de aanbouwen een opvallende wijziging. De architectuurhistorische waarde van de huidige bouwsubstantie is dan ook vooral gelegen in de hoofd- en kapvormen, dakbedekkingen en de detaillering en indelingen van de gevels van de hoofdblokken.

Gaafheid en herkenbaarheid

Hoewel door renovaties wat betreft de ramen, dakkapellen en deuren gewijzigd zijn de woningen in hun opzet en karakter nog steeds goed herkenbaar als de eenvoudige arbeiderswoningen uit de periode 1920-1925. Als geheel is de tuindorp-opzet van het buurtje gaaf behouden gebleven.

Zeldzaamheid

Het complex is vooral vanwege de bijzondere stichtingsgeschiedenis (oudste buiten de vesting door een Woningstichting gerealiseerde buurt) binnen de Naardense context, en in relatie tot de embryonaal gebleven tuindorppachtige context waarin de woningen zijn geplaatst, vrij zeldzaam. Zoals gezegd is niet alleen het eerste door Volksbelang nog in de vesting gerealiseerde sociale woningbouwcomplex uit 1917, maar ook de in de late jaren 20, 30 en jaren 50 gerealiseerde woningbouw bijna uitsluitend in rijtjes uitgevoerd, in tegenstelling tot de opzet in vrijstaande dubbelwoningen van Volksbelang aan de Huibert van Eijkenstraat.

De type B met daartussen het type C kort voor de renovatie in de jaren 80, met nog wel de oorspronkelijke dakkapellen, ongepleisterde aanbouwen en schoorstenen op de nok. De vensters hebben echter niet meer hun roederamen. De luiken zijn inmiddels ook verdwenen.

3.2.5 Conclusie: kenmerken, behouden en/of beschermen

Kenmerkende en behoudenswaardige elementen stedenbouw

- Wat betreft ruimtelijke opzet en architectonische invulling markant stedenbouwkundig ensemble, onderdeel van groter geheel met verschillende verkavelingsmodellen;
- Tuindorpopzet;
- Hoofdkenmerken van het verkavelingsplan, in hoofdzaak stratenverkaveling, gesloten-halfopen;
- Plantsoenstroken langs de straat met de nog behouden gebleven oude platanen;
- Schaal bebouwing, afgestemd op de kleinschalige en groene tuindorpopzet: eenlaags met kap;

Kenmerkende en behoudenswaardige elementen architectuur

- Diverse woningtypologie, met als gevolg een levendig straatbeeld.

- Uniforme bouwhoogte: een bouwlaag met kap, door de hele buurt heen.
- de gemene deler in de architectuur: traditioneel karakter, door de bakstenen gevels, de nadrukkelijk aanwezige pannendaken met verschillende daktypen met schoorstenen, houten kozijnen, ramen en deuren; ritmiek in gevels door telkens herhaalde patronen en accenten;

Versterking cultuurhistorische kwaliteiten

- Terugbrengen roedenverdeling in de vensterkozijnen;
- Terugbrengen van oorspronkelijke dakkapel in hout aan voorzijde;
- Terugbrengen van een uniforme erfscheiding langs de straat in de tuinen, zodat de scheiding openbaar en particulier helder is.
- Herstel beplanting openbaar gebied waar nodig, conform het plan van 1921, om het groene karakter te versterken.

	Waardering	+++ hoge waarde	++ positieve waarde	+ basiswaarde	o geen waarde	
	Complex: Volksbelangbuurt Huibert van Eijkenstraat					Score
I	Historische waarden					
1	Belang van het complex als bijzondere uitdrukking van (een) culturele, sociaaleconomische en/of bestuurlijke/beleidsmatige en/of geestelijke ontwikkeling;					+++
2	Belang van het complex als bijzonder uitdrukking van (een) geografische, landschappelijke en/of historisch-ruimtelijke ontwikkeling;					+++
3	Belang van het complex als bijzondere uitdrukking van (een) technische en/of typologische ontwikkeling(en);					++
4	Belang van het complex wegens innovatieve waarde of pionierskarakter;					+++
5	Belang van het complex wegens bijzondere herinneringswaarde;					+++
II	Ruimtelijke, situationele en ensemblewaarden					
1	Betekenis van het complex als onderdeel van een groter stedenbouwkundig geheel of ensemble;					+++
2	Bijzondere betekenis van het complex voor het aanzien van zijn omgeving, wijk, stad of streek;					++
3	Bijzondere betekenis van het complex wegens de hoogwaardige kwaliteit van de bebouwing in relatie tot de onderlinge historisch-ruimtelijke context en in relatie tot de daarbij behorende groenvoorzieningen, wegen, wateren, bodemgesteldheid en/of archeologie;					+
II	Architectuur- en kunsthistorische waarden					
1	Bijzonder belang van het complex voor de geschiedenis van de architectuur en/of bouwtechniek					+
2	Bijzonder belang van het complex voor het oeuvre van een bouwmeester, architect, ingenieur of kunstenaar;					++
3	Belang van het complex wegens de hoogwaardige esthetische kwaliteiten van het ontwerp;					++
4	Belang van het complex wegens het bijzondere materiaalgebruik, de ornamentiek en/of monumentale kunst;					+
5	Belang van het complex wegen de bijzondere samenhang tussen exterieur en interieur(onderdelen)					-
IV	Gaafheid en herkenbaarheid					
1	Belang van het complex wegens de architectonische gaafheid en/of herkenbaarheid van ex- en/of interieur;					++
2	Belang van het complex wegens de materiële, technische en/of constructieve gaafheid;					++
3	Belang van het complex als nog goed herkenbare uitdrukking van de oorspronkelijke of een belangrijke historische functie;					++
4	Belang van het complex wegens de waardevolle accumulatie van belangwekkende historische bouw- en/of gebruiksfases;					0
5	Belang van het complex wegens de gaafheid en herkenbaarheid van het gehele ensemble van de samenstellende onderdelen (hoofd- en bijgebouwen, hekwerken, groenaanleg, etc.);					+
6	Belang van het complex in relatie tot de structurele en/of visuele gaafheid van de stedelijke, dorpse of landschappelijke omgeving;					++
V	Zeldzaamheid					
1	Belang wegens absolute zeldzaamheid in architectuurhistorisch, bouwtechnisch, typologisch, functioneel of ruimtelijk/stedenbouwkundig opzicht;					++
2	Uitzonderlijk belang van het complex wegens relatieve zeldzaamheid in relatie tot één of meer van de onder I t/m III genoemde kwaliteiten;					+++

3.2.6 Catalogus architectuur

Deze paragraaf bevat een overzicht en beknopte indicatieve waardering van de tot het complex behorende bouwtypen. De klassering in vier erfgoedwaarden (zeer hoog, hoog, positief, basis) vindt plaats via een toetsing aan de hand van de volgende criteria:

Stedenbouwkundige en ensemblewaarde: het belang als onderdeel van de stedenbouwkundige ontwikkeling en planvorming; en/of als onderdeel van cultuurhistorische gebiedskarakteristiek en/of ensemblewaarde;

Beeldbepalende waarde: het belang voor het beeld van de omgeving (markant accent, opmerkelijke (hoek)ligging, zichtlijn, landmark, etc.);

Historische waarde, representatiewaarde: het belang vanwege de herkenbaarheid van het oorspronkelijke concept en de oorspronkelijke (bijzondere) functie, in relatie tot de ontwikkelingsgeschiedenis en de historische gelaagdheid van het gebied;

Gaafheid: het belang wegens de authenticiteit van hoofdvorm, gevelindeling, materiaalgebruik, constructie en/of detaillering;

Architectuur- en bouwhistorische waarde: het belang vanwege een kenmerkende/bijzondere bouwstijl, typologie, vorm, materiaalgebruik en constructie; het belang binnen het oeuvre van een architect;

Zeldzaamheidswaarde: in architectuur- en/of bouwhistorisch, stedenbouwkundig, typologisch, functioneel of historische opzicht.

Per criterium kunnen de volgende scores worden gehaald:

Hoge waarde: ++ / Positieve waarde: + / Neutrale waarde: 0 / Negatieve waarde: - . De optelsom van deze scores leidt tot het formuleren van een eindwaardering in drie gradaties:

Hoge erfgoedwaarde of (potentiële) monumentwaarde:

minimaal 3 x ++ en 3 x +

Positieve of beeldbepalende erfgoedwaarde:

minimaal 5 x + en 1 x 0

Basis erfgoedwaarde waarde:

minimaal 2 x + en 3 x 0

Een **hoge erfgoedwaarde** geeft een indicatie voor mogelijke bescherming als gemeentelijk monument.

Een **positieve erfgoedwaarde** betekent dat inzet tot behoud / inpassing van hoofdvormen en karakteristieke onderdelen wordt aanbevolen.

Een **basis erfgoedwaarde** geeft geen aanleiding tot aanbevelingen omtrent instandhouding.

	Hoge waarde
	Positieve waarde
	Basiswaarde
	Niet onderzocht, behoort niet tot complex
	Schuurtjes, aanbouwen

Complex Volksbelang	1	2	3	4	5	6
Eenlaags dubbele woningen, type A 1921-23	++	+	++	+	+	++
						
Bijzonderheden: in hoofdvorm gaaf met uitzondering van brede dakkapel; karakteristiek zijn de bijzondere hoofdvorm met de entrees in aanbouwen onder half tentdak, de wat betreft indeling en detaillering nog gave gevels van het hoofdblok; details vernieuwd in 1989.	Waardering: Hoog					

Complex Volksbelang	1	2	3	4	5	6
Eenlaags dubbele woningen, type C 1921-22	++	+	++	+	+	++
						
Bijzonderheden: in hoofdvorm gaaf; karakteristiek zijn de traditionele hoofdvorm, het steile, pannengedekte zadeldak en de qua indeling en gevelwerk gaaf bewaarde gevels met siermetselwerk; stichtingssteen. De detaillering van de vensters en deur zijn gewijzigd/vernieuwd in 1989.	Waardering: Hoog					

Complex Volksbelang	1	2	3	4	5	6
Eenlaags dubbele woningen, type B 1921-1923	++	+	++	+	+	++
						
Bijzonderheden: in hoofdvorm gaaf met uitzondering van brede dakkapel; karakteristiek zijn de bijzondere hoofdvorm met de entrees in aanbouwen onder zadeldak, de wat betreft indeling en detaillering nog gave gevels van het hoofdblok; details vernieuwd in 1989.	Waardering: Hoog					

Complex Volksbelang	1	2	3	4	5	6
Tweelaags duplexwoningen, 1950	0	+	0	+	+	0
						
Bijzonderheden: in hoofdvorm gaaf; karakteristiek is het materiaalgebruik (gele baksteen), het pannengedekte zadeldak met geringe helling en de wat betreft detaillering metselwerk en indeling gaaf bewaarde gevels; De deuren met bovenlichten zijn behouden; details vensters gewijzigd en vernieuwd;	Waardering: Basis					

Huibert van Eijkenstraat 51-53 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 59-61 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 55-57 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 63-65 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 67-69 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 75-77 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 71-73 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 79-81 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 83-85 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 91-93 gevelsteen FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 87-89 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 91-93 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 52-54 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 60-62 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 56-58 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 64-66 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 68-70 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 76-78 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 72/72a/74/74a FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 80-82 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 84-86 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 92-94 FH MAB 2020

Huibert van Eijkenstraat 88-90 FH MAB 2020

Zijgevel Huibert van Eijkenstraat 92 FH MAB 2020

4 QUICKSCAN SYNTHESE

4.1 SAMENVATTING COMPLEXWAARDERING

In het voorgaande hoofdstuk is het complex kort geanalyseerd en gewaardeerd. Hieruit is gebleken dat het complex een specifieke (vroege) fase in de stedenbouwkundige en ruimtelijke ontwikkeling van het verder overwegend naoorlogse tuindorp Keverdijk representeert. Het complex betreft een volgens een nog bescheiden gemeentelijk Uitbreidingsplan door de in 1914 opgerichte woningcorporatie Volksbelang geïnitieerd project, ontworpen door de Naardense architect L. Streefkerk die kort daarvoor ook de ontwerpen had geleverd voor het eerste Volksbelang-complex dat nog in de vesting was gerealiseerd.

Bijzonder is dat van dit plan slechts het Volksbelangbuurtje aan de Huibert van Eijkenstraat als een tuindorp-structuur is gerealiseerd, met blokjes dubbele woningen op zeer ruime, diepe percelen met verspringende rooilijnen, waarna de rest van de wijk om dit complex werd opgezet volgens een jonger uitgevoerd Uitbreidingsplan van de jaren 20 vanuit de gemeente dat veel pragmatischer van aard is met rijtjeswoningen op smallere en minder diepe percelen.

Binnen het complex is de bebouwing voorzien van een indicatieve waardering. Deze wijst uit dat de binnen een samenhang vallende objecten

aan de Huibert van Eijkenstraat, uitgezonderd de jaren 50 duplexwoningen, een hoge erfgoedwaarde bezitten. Ze bezitten bijzondere cultuurhistorische kwaliteiten die het behouden waard zijn of zelfs bescherming verdienen.

4.2 EEN BUURT MET BIJZONDERE WAARDEN

Al met al wijst de analyse van de buurt uit dat deze binnen de wijk tuindorp Keverdijk een belangrijke cultuurhistorische betekenis heeft: de Volksbelangwoningen waren binnen de toen mede door de Kringenwet buiten de vesting nog embryonaal dorpse context (voortzetting van een buurtschapje) opgezet als een eerste reactie buiten de vesting op de vanuit het Rijk geïnitieerde regelingen en subsidies voor de totstandkoming van goede sociale woningbouw volgens de Woningwet van 1901. De Woningstichting Volksbelang trad daarbij op als initiatiefnemer. Het met vaart doorzetten van dit plan naar een complete wijk bleek voor een nog uit haar isolement kruipende vestingstad te ambitieus, waarbij ook al snel de economische crisis in het Interbellum mede roet in het eten gooide.

Het bleek als vertrekpunt voor de wijk, samen met de nog wel in de jaren 30 direct rond de Huibert van Eijkenstraat gerealiseerde straten met woningbouw een leerzame proeftuin voor de Naardense stedenbouw buiten de veste, die werd ingepast in een binnen de context veel realistischer plan dat zijn oorsprong kent in het Uitbreidingsplan van de jaren 20 en later.

De rest van de wijk, vooral uitgezet en ingericht na de Tweede Wereldoorlog, dus in de periode van de wederopbouw, kreeg een mix van arbeiders- en middenstandswoningen gerealiseerd door de

Woningcorporatie en particuliere beleggers. Deze woningen zijn bijna uitsluitend opgezet als rijtjeswoningen.

4.3 AANBEVELINGEN

Behoud en bescherming

Deze quickscan-analyse geeft een indicatieve waardering van het onderzochte complex. Aanbevolen wordt om de in de analyse als cultuurhistorisch hoog-waardevol beoordeelde aspecten bij toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen zoveel mogelijk als uitgangspunt te nemen en voor de wijk te behouden. Ze geven de wijk vanuit cultuurhistorisch perspectief kwaliteit en identiteit.

Voor de als hoog en zeer hoog gewaardeerde woningen valt te overwegen deze als gemeentelijk monument te beschermen. Daarbij is een versterking van de monumentale waarden van de panden en het totale straatbeeld van belang. Binnen een plan tot verdere verduurzaming van de woningen (herstel roedenverdeling als beeld bij isolatie van vensters, terugbrengen luiken, herstel oorspronkelijke vorm, detaillering en materialisering dakkapellen aan straatzijde) aan te bevelen. Ter compensatie van verlies aan ruimte op de zolder door de verkleining van de dakkapellen aan straatzijde zou men de woningen aan de achterzijde van het hoofdblok van een aanbouw kunnen voorzien. De diepe tuin biedt daarvoor voldoende mogelijkheden. Voor verbetering van het straatbeeld zou verder een uniforme afscheiding van het erf (voortuin) overwogen kunnen worden.

Verder onderzoek

Deze quickscan-analyse is verkennend van opzet. De waardering van de complexonderdelen is indicatief. Ze geeft een indicatie van de aangetroffen waarden op basis van het verkennende onderzoek. Bij transformatie-opgaven of het formuleren van beschermingsvoorstellen is het zinvol

verdiepend onderzoek te doen, waarbij meer zicht kan worden verkregen in de opbouw van de objecten, constructieve aspecten en de interieurs.

Ten slotte is aan te bevelen om in de totale wijk Tuindorp Keverdijk, die als eerste van de grote uitbreidingen buiten de vesting is ontwikkeld, een inventarisatie door te voeren naar de overige woningbouwcomplexen, waaronder de bouw uit de naoorlogse periode.

■■■■■■■■■■
Monumenten Advies Bureau,
Nijmegen 31-3-2020.

5 BRONNEN EN LITERATUUR

5.1 BRONNEN

MIP Noord-Holland, Gemeente Naarden, 1991, Huibert van Eijkenstraat nummers 52-76, 76-94, 51-93

Archief Gooise Meren:

DOSSIER 1921.041: bouwen van 15 dubbele arbeiderswoningen
Woningbouwvereniging Volksbelang Huibert van Eijkenstraat 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94.
Tekeningen 1 t/m 5. Besluit 5 augustus 1921. *NB: Het gaat hier om 22 huisnummers.*

DOSSIER 1922.015: bouwen van 22 arbeiderswoningen
Woningbouwvereniging Volksbelang Evert de Bruynstraat Huibert van Eijkenstraat 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 75, 77, 79, 81, 83, 85. Tekeningen 6 t/m 11. Besluit 26 mei 1923. *Dit dossier omvat deels dezelfde inhoud als dossier 1921.041.*

DOSSIER 1986.069: vernieuwen en renoveren van de woningen
Woningbouwvereniging Volksbelang Huibert van Eijkenstraat 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 91, 93. Besluit 19 september 1986.

DOSSIER 1998.122: vervangen van de bergingen door betonnen bergingen
i.o.v. Woningstichting Naarden Huibert van Eijkenstraat 51, 53, 55, 57, 59, 61,

63, 65, 67, 69, 71, 73, 75, 77, 79, 81, 83, 85, 87, 89, 91, 93, 52, 54, 56, 58, 60, 62, 64, 66, 68, 70, 76, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 92, 94.

Niet geraadpleegde relevante stukken

Archief Dienst Gemeentewerken Naarden 1917-1940.

Doos 10 Uitbreidingsplannen 1923-37

Doos 10.1 “Oude uitbreidingsplannen” 1917-1940

Doos 10.2 “Oude uitbreidingsplannen, diversen” 1917-1940

5.2 INTERNET

- Topotijdreis.nl
- <http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&;nummer=1665>, De Hoop/Molen van der Born
- <http://www.gooisemereninformatie.nl/homepage/verenigingen/923-woningstichting-naarden>
Algemene historie Woningstichting Naarden.
- Beeldbank archief Gooise Meren
-

5.3 LITERATUUR

- Rutte, R. en J.E. Abrahamse (2014), *Atlas van de verstedelijking in Nederland. 1000 jaar ruimtelijke ontwikkeling*, Bussum.
- H. Schaftenaar ‘Van Schapenmeent tot tuindorp Keverdijk’, in: *DE OMROEPER*, Juli 1997, jaargang 10, nr. 3.
- Paul Schneiders, *Thuis in Naarden. 100 jaar Woningstichting*. Naarden 2014
- De Vrankrijker, A.C.J. *De historie van de vesting Naarden*. Haarlem/Naarden 1978 (3)

